

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มโนทัศน์ (Concept)
 - 1.1 ความหมายของมโนทัศน์
 - 1.2 ประเภทของมโนทัศน์
2. อัตมโนทัศน์ (Self-Concept)
 - 2.1 ความหมายของอัตมโนทัศน์
 - 2.2 ประเภทของอัตมโนทัศน์
 - 2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับอัตมโนทัศน์
 - 2.4 ความสำคัญของอัตมโนทัศน์
 - 2.5 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์
 - 2.6 การพัฒนาอัตมโนทัศน์
3. วิชาสังคมศึกษา
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา
 - 3.2 วัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา
 - 3.3 จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ส 305 ส 306
โลกของเรา
 - 3.4 การเรียนรู้และสัมฤทธิ์ผลในวิชาสังคมศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 อัตมโนทัศน์และความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 4.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสังคมศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ กับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสังคมศึกษา

4.2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

4.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. มโนทัศน์ (Concept)

1.1 ความหมายของมโนทัศน์ (Concept)

มโนทัศน์ (Concept) มีผู้เรียกแตกต่างกันไป เช่น ความคิด รวบรวม สังกัป มโนคติ มโนภาพ นักการศึกษา และนักจิตวิทยาหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายมโนทัศน์ไว้ดังต่อไปนี้

จาก Dictionary of Education ของคาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good (ed.) 1959 : 118) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ 3 ลักษณะคือ

1. ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบหรือลักษณะร่วมที่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่ม เป็นพวกได้
2. สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไปหรือ เชิงนามธรรม เกี่ยวกับสถานการณ์ กิจการ หรือวัตถุ
3. ความรู้สึก ความเห็น ความคิดหรือภาพความคิด

แบร์รี เค เบเยอร์ (Barry K Beyer 1971 : 6) ได้ให้ความหมายว่าเป็นมโนภาพ (Mental Image) เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นรูปธรรมหรือเป็นรูปแบบของพฤติกรรม หรือความคิดที่เป็นนามธรรม

ล่ายล์ อี เบิร์น และคณะ (Lyle E. Bourne and Others 1971:182) ได้ให้แนวคิดว่ามโนทัศน์ หมายถึงกลุ่มของสิ่งของ เราจะเรียนมโนทัศน์ได้ต้องอาศัยการมองเห็น ความแตกต่างของวัตถุหรือเหตุการณ์ที่เราประสบแล้วแยกออก เป็นกลุ่ม ๆ

เจมส์ ดรีเวอร์ (James Drever 1972:47) ได้อธิบายว่ามโนทัศน์ เป็นรูปแบบหรือระดับของกระบวนการคิด ซึ่งเป็นการคิดที่มีคุณภาพ มีหลักเกณฑ์ และเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ โดยการเปรียบเทียบ สังเคราะห์ และคิดอย่างใคร่ครองและมีเหตุผลถึงความ เป็นไปได้ และใช้ภาษาเป็น เครื่องมือในการสื่อความหมายโดยเรียกออกมาเป็นคำพูด

เจมส์ เอ แบงส์ (James A. Banks 1974:77) ได้ให้ความหมาย ของมโนทัศน์ว่าเป็นคำหรือวลีที่เป็นนามธรรมซึ่งใช้ประโยชน์สำหรับการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ของ สิ่งของ ความคิดหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

แดนเนียล เอ็ม สมิต (Daneil M. Smith 1978:340) ได้ให้ ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึงการเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ ประการแรกเป็นการสังเคราะห์ จากสิ่งของหลาย ๆ สิ่งจนเกิดเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์และประการที่สอง มโนทัศน์เป็นสิ่งที่นำสู่ กฎเกณฑ์หรือข้อสรุป

เซอร์เบิร์ต เจ คลุสมียร์ (Herbert J. Klusmier 1980:22-23) ได้อธิบายว่า มโนทัศน์หมายถึงโครงสร้างทางความคิดของบุคคลและเป็นความหมายของคำคำหนึ่ง หรือหลาย ๆ คำที่เป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งรวมกัน เป็นมโนทัศน์โดยเฉพาะเจาะจง มโนทัศน์ซึ่งเป็น โครงสร้างทางความคิดนี้เกิดจากส่วนประกอบอย่างพินิจพิเคราะห์ของบุคคลที่มีวิวัฒนาการแล้วจะ เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ขยายความคิดออกไปเรื่อย ๆ และเป็นเครื่องมือของความคิด

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2520 : 12) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ ว่าหมายถึงสัญลักษณ์ประเภทหนึ่งที่แทนลักษณะร่วมชุดหนึ่ง ระหว่างกลุ่มสัญลักษณ์หรือกลุ่มภาพความ คิดอื่น ๆ

จรูญ คุณมี (2520 : 138-139) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า การรู้จักเรื่องใดเรื่องหนึ่ง วัตถุใดวัตถุหนึ่งจนสามารถจำแนกพวกได้ ว่าพวกอะไรอยู่ในพวกอะไร และเรื่องนั้นสิ่งนั้นวัตถุนั้น ควรมีลักษณะอย่างไร ทำอะไรได้บ้าง .

พินัส ทันนาคินท์ (2520 : 87-88) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึงนามธรรมหรือความคิดโดยทั่วไปที่รวบรวมได้มาจากกรณีเอกเทศทั้งหลาย (A concept is an abstraction or an idea generalized from particular cases) ทั้งนี้ย่อมจะมีความหมายต่อไปว่าในการที่จะสร้างมโนทัศน์นั้น ผู้สร้างต้องได้รับประสบการณ์จากกรณีเอกเทศมากพอและยังประสบการณ์มีความแจ่มชัดเพียงใด มโนทัศน์ที่สร้างขึ้นมาย่อมแจ่มชัดขึ้นเพียงนั้น

ลาวัลย์ วิทยาอุทกกุล (2526 : 7) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า หมายถึงแนวคิดที่สรุปรวบยอดได้จากข้อเท็จจริงและแสดงถึงความเข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเท็จจริงนั้น

ชัยพร วิชชาวุธ (2526 : 1) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึงความคิดเกี่ยวกับประเภทของสิ่งของต่าง ๆ ตามความเข้าใจของแต่ละคน

จากคำจำกัดความของมโนทัศน์ที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ั้นพอสรุปได้ว่า มโนทัศน์เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างโดยอาศัยประสบการณ์ การจำแนกความเหมือน ความแตกต่าง ความสัมพันธ์และการจัดพวกเข้าช่วย แล้วสรุปออกมาเป็นคำพูด (Word) เป็นสัญลักษณ์ (Symbol) หรือเป็นมโนภาพ (Mental Image) ซึ่งมโนทัศน์แต่ละคนอาจแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน

1.2 ประเภทของมโนทัศน์

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้แยกประเภทของมโนทัศน์ไว้แตกต่างกันไปดังจะนำมาเสนอ ดังนี้

เจ เอส บรูเนอร์ และคณะ (J.S. Bruner and Others 1956:41-45) ได้จำแนกมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ความคิดรวบยอดที่อยู่ชั้นเดียวกัน (Identity Classes)

ได้แก่สิ่งเร้าประเภทต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุหรือเหตุการณ์เดียวกัน ตัวอย่าง เช่น บางครั้งจะเห็นดวงจันทร์เพียงเสี้ยวเดียว บางครั้งจะเห็นเต็มดวง เด็กและคนชราเป็นคนคนเดียวกันซึ่งมาจากการที่คนได้เจริญเติบโตจากวัยเด็ก เข้าสู่วัยชรา

2. ความคิดรวบยอดที่อยู่ในชั้นเทียบเท่า (Equivalence Classes) ซึ่งได้แก่รายการสิ่งของวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เราถือว่าเทียบเท่ากันได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการจำแนก เช่น กล้าปลิ มะเขือเทศ แดงกว่า ขวบ ต่างก็เป็นพืชประเภท "ผัก" เป็นต้น

สำหรับเดวิด เอช รัสเซลล์ (David H. Russell 1956:125-155) ได้จำแนกรายละเอียดของมโนทัศน์ต่างจากบรูเนอร์และคณะ โดยแบ่งมโนทัศน์ไว้ 8 ประเภทคือ

1. มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Concepts) คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับจำนวน เลข การวัด ซึ่งมีอยู่ในชีวิตประจำวัน

2. มโนทัศน์เรื่องเวลา (Concepts of Time) เป็นมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ในเรื่องสถานที่ (Concepts of Space) แต่มโนทัศน์เรื่องเวลาเป็นนามธรรมมากกว่า เช่น กลางวัน กลางคืน เช้า-บ่าย เย็น ฤดูกาลต่าง ๆ เป็นต้น

3. มโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Concepts) เป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับเวลาและพื้นที่รวมอยู่ด้วยเพราะวิทยาศาสตร์ขึ้นอยู่กับเวลาที่แน่นอน เวลา น้ำหนัก และปรากฏการณ์อื่น ๆ ด้วย

4. มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Concepts of the Self) คือการที่บุคคลมีความรู้สึกที่ตัวเราเองคือใคร เป็นอะไร เป็นอย่างไร

5. มโนทัศน์ทางสังคม (Social Concepts) เป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน ประชาธิปไตยและศีลธรรม เป็นต้น

6. มโนทัศน์ทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Concepts) เป็นมโนทัศน์ซึ่งสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับความสวยงามและขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ทางสังคม ตัวอย่างทางสุนทรียภาพ เช่น สุนทรียภาพในภาพเขียน รูปภาพ ดนตรี เป็นต้น

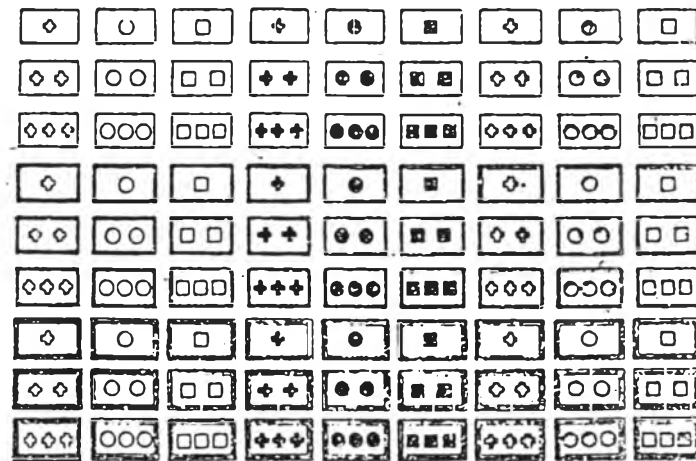
7. มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขัน (Concepts of Humor) เป็นมโนทัศน์ที่อยู่ในขอบข่ายของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ บางสิ่ง เป็นของขบขันในสังคมหนึ่ง แต่อาจไม่ขบขันในอีกสังคมหนึ่งก็ได้

8. มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องอื่น (Miscellaneous Concepts) เช่น
เกี่ยวกับความตาย เพศ สงคราม เป็นต้น

จอห์น พี เคอเซคโก (John P. Dececco อ้างใน ธวัชชัย
ชัยจิรฉายากุล 2520 : 38-43) ได้แบ่งมโนทัศน์ออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. มโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะร่วมกัน (Conjunctive Concept)
2. มโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกัน (Disjunctive Concept)
3. มโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะเชิงสัมพันธ์ (Relation Concept)

จอห์น พี เคอเซคโก ได้อธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้ (ดูแผนภูมิประกอบ)

ไม่มีสี

เขียวอ่อน

เขียว

แผนภูมิที่ 1 บัตรแสดงมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะต่าง ๆ

1. มโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะร่วมกันจากแผนภูมิจะเห็นว่าวงกลมสี เขียวสามวง เป็นมโนทัศน์ร่วมลักษณะ เพราะมีรูปร่าง สี และจำนวน เหมือนกัน ในแผนภูมินี้ บัตรที่เป็นวงกลมสี เขียว สามวงมีอยู่ 3 ใบด้วยกัน

2. มโนทัศน์ที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกัน จากแผนภูมิบัตรชุดหนึ่งจะมีกากบาทอยู่ 3 รูป แต่สีของกากบาทจะแตกต่างกันไป เช่น ไม่มีสี สีเขียวอ่อน สีเขียว บัตรชุดนี้จึงเป็นมโนทัศน์ ที่เกิดจากคุณลักษณะที่แย้งกัน

๓. มโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะ เชิงสัมพันธ์ จากแผนภูมิบัตรชุดหนึ่งมีจำนวนภาพ และ เส้นขอบ เท่ากัน บัตรอีกชุดหนึ่งมีจำนวนภาพน้อยกว่า เส้นขอบและบัตรชุดหนึ่งมี เส้นขอบน้อยกว่า จำนวนรูปภาพ จำนวนรูปภาพและ เส้นขอบแสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่เกิดจากลักษณะ เชิงสัมพันธ์นี้

เอส เอ็ม มาร์คเคิล (S.M. Markle อ้างใน Herbert J. Klausmier 1980:23) ได้แบ่งมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. มโนทัศน์โดยทั่วไป เช่น สัตว์ พืช เป็นต้น
2. มโนทัศน์โดยเฉพาะ เช่น วัว สุนัข เป็นต้น

พี เฮช มุสเสน (P.H.Mussen อ้างใน Herbert J. Klausmier 1980 : 23) ได้แบ่งมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. มโนทัศน์ที่สามารถสัมผัสได้ เช่น สัตว์ การว่ายน้ำ
2. มโนทัศน์ที่ไม่สามารถสัมผัสได้ เช่น จินตนาการ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งประเภทของมโนทัศน์ ซึ่งนักการศึกษา ได้แบ่งไว้แตกต่างกันไปพอสรุปได้ว่า ประเภทมโนทัศน์อาจแบ่งโดยอาศัยความ เหมือนความแตกต่าง มาจำแนก เช่น ที่มีลักษณะร่วมกันหรือมโนทัศน์ที่มีคุณลักษณะแย้งกัน หรืออาจแบ่งตามการมองเห็น การรับรู้ เช่น มโนทัศน์ที่สัมผัสไม่ได้ มโนทัศน์เรื่องเวลา และมโนทัศน์ที่สัมผัสได้

2. อັตมโนทัศน์ (Self-Concept)

2.1 ความหมายของอັตมโนทัศน์

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของอັตมโนทัศน์ (Self-Concept) ไว้ดังนี้

จาก Dictionary of Education ของคาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good (ed.) 1959 : 493) ได้ให้ความหมายอັตมโนทัศน์ (Self-Concept) ว่าเป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถ รูปร่างลักษณะ การกระทำกิจวัตรประจำวันของตนเองในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง

เอ็น เฟรนเซน (N. Fransen 1961:472) ได้ให้ความหมายของ
 อัคมโนทัศน์ (Self-Concept) ไว้ว่าอัคมโนทัศน์เป็นผลรวมของทัศนคติ ความนึกคิด ความ
 รู้สึก ค่านิยม เกี่ยวกับพฤติกรรม ความสามารถและคุณลักษณะที่เกี่ยวกับตนเอง

ริชาร์ด ลาซาลัส (Richard S. Lazarus 1963:61) ได้ให้ความหมาย
 ของอัคมโนทัศน์ไว้ว่า หมายถึงตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง บุคคล
 จะแสดงพฤติกรรมไปตามที่ตน เป็น

โฮวาร์ด เอช เคนเลอร์ (Howard H. Kendler 1963:459-461)
 ได้ให้ความหมายว่า อัคมโนทัศน์ หมายถึงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองจะ
 เกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่เล็กจนโต การประเมินค่าเกี่ยวกับตนเองจะ เปลี่ยนไปตามฐานะ บุคคล
 จะค้นพบมิติใหม่ ๆ ในการตัดสินตนเอง โดยเฉพาะในช่วงเวลา หรือวิกฤตการณ์ที่บุคคลต้องตัดสินใจ
 เลือกหรือกระทำการใดสิ่งหนึ่งให้เหมาะกับตนเอง

เอมเมท เออร์ล บอฟแมน (Emmett Earl Baughman 1965:350)
 ได้ให้ความหมายของอัคมโนทัศน์ว่า หมายถึงส่วนประกอบที่ทำให้บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธตนเอง
 เช่น การรู้สึกชอบหรือไม่ชอบตนเอง

เดวิด พี ออซูเบล และ ฟลอยด์ จี โรบินสัน (David P. Ausubel
 และ Floyd G. Robinson 1969:405) ได้สรุปว่าอัคมโนทัศน์ หมายถึงความรู้ ความเข้าใจ
 และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง

ดอนน์ บายน์ และแคธริน เคลเลย์ (Donn Byrne และ Kathryn
 Kelley 1981:104) ได้ให้ความหมายของอัคมโนทัศน์ ว่าเป็นศูนย์รวมของทัศนคติการปรับตัว
 และค่านิยม ซึ่งบุคคลยึดถือเกี่ยวกับตนเองในด้านพฤติกรรม ความสามารถ สภาพร่างกาย และ
 ความมีเกียรติ ในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง

คาร์ง ศิริเจริญ (2524 : 20) ได้ให้ความหมายว่าอัคมโนทัศน์
 หมายถึงความรู้สึกที่มีต่อตนเองในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของตนเอง
 และความรู้สึกที่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยและคุณสมบัติของตนเอง

วรดี สิริพิฑูร (2525 : 8) ได้สรุปความหมายของอัคมโนทัศน์ไว้ว่า อัคมโนทัศน์ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ที่บุคคลได้รับหรือเกี่ยวข้องซึ่งความรู้สึกของบุคคลนี้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ผู้อื่นรู้สึกต่อตนเอง

มัณฑนา อึ้งตระกูล (2524 : 10) ได้อธิบายความหมายของอัคมโนทัศน์ไว้ว่า อัคมโนทัศน์ หมายถึงความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งในทางดีและไม่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่ตนได้มีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่มีการจำกัดเวลา ขอบเขตอัคมโนทัศน์จึงไม่ใช่คน เพราะบุคคลอาจมีความคิด รับรู้ เกี่ยวกับคนได้ไม่ตรงกับที่ตนเอง เป็นจริง ๆ ก็ได้

ทัศนยา แชนณี (2526 : 26) ได้ให้ความหมายของอัคมโนทัศน์ว่าหมายถึงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง อันเป็นผลมาจากการรับรู้ของคนที่มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น การรับรู้ว่าคุณเองเป็นคนอย่างไร มีความสามารถอะไร มีปัญหาหรือปมด้อยอะไร เป็นต้น ความเชื่อ ความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ที่รวมกัน เข้านี้จะ เป็น เครื่องบ่งชี้หรือ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้น

สุริน คล้ายรามัญ (2528 : 10) ได้สรุปความหมายว่า อัคมโนทัศน์ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับหรือเกี่ยวข้องทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองของบุคคลนี้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ผู้อื่นรู้สึกต่อตนเอง ความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองนี้มีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี อัคมโนทัศน์ไม่ใช่ตัวจริงของคนคนนั้น แต่เป็นความรู้สึกของคนที่เข้าใจว่าตัวเองเป็น เช่นนั้น เพราะบุคคลอาจจะมีความคิดเห็นหรือการรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้

ชูชัย สมิทธิไกร (2529-2530 : 6) ได้อธิบายว่าอัคมโนทัศน์หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งจะคลุมถึงด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาหรือลักษณะทางร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดต่อนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิดต่อคุณค่า และความสามารถของคน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้สรุปได้ว่าอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านพฤติกรรม สติปัญญา รูปร่างลักษณะ ความวิตกกังวล ความเป็นคนที่น่านิยม ความสุขความพอใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อม อัตมโนทัศน์ของแต่ละบุคคลอาจไม่เป็นไปตามที่ตนเป็นจริงก็ได้ และอัตมโนทัศน์มีทั้งอัตมโนทัศน์ทางบวกหรืออัตมโนทัศน์ที่ดี และ อัตมโนทัศน์ทางลบหรืออัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี

2.2 ประเภทของอัตมโนทัศน์

คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers อ้างใน Gardner Linzey and Carvin S.Hall 1966:491-492) แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1. ค่านิยมทางการศึกษา (Academic Values) หมายถึงความรู้สึกในด้านสติปัญญา แรงจูงใจ นิสัยในการเรียน ทักษะในการอ่าน แรงกดดันทางบ้าน การแข่งขัน การเลือกอาชีพ

2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relation) หมายถึงความรู้สึกในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความสามารถในการคบเพื่อนและรักษาความเป็นเพื่อนเอาไว้

3. การปรับตัวทางเพศ (Sexual Adjustment) หมายถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการปฏิบัติทางเพศ การนัดพบ การเกี่ยวพาราศรี การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และ ความมีเสน่ห์ทางเพศ

4. การปรับตัวทางด้านอารมณ์ (Emotional Adjustment) หมายถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความกดดันทางอารมณ์ ความกังวลใจ การมีใจคอหงุดหงิด อารมณ์เคร่งเครียด ความแปรปรวนต่าง ๆ ความเหนื่อยอ่อน ความเบื่อหน่าย

รูธ ซี ไวลี (Ruth C. Wylie 1968:741) ได้แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. Actual-Self Concept คือทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ของคนว่าเป็นคนอย่างไร เช่น "ฉันเป็นคนมีเหตุผล" "ฉันเป็นคนดี" เป็นต้น เรียกการรับรู้เกี่ยวกับคน ชนิดนี้ว่า "คนตามอัศภาพ" (Actual-Self) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1.1 Social-Self Concept คือทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองว่าคนอื่นในสังคมรู้ว่าตนเป็นคนอย่างไร

1.2 Private-Self Concept คือทัศนคติหรือความเห็นเกี่ยวกับตนเองว่าตนเป็นคนอย่างไร

2. Ideal-Self Concept คือทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับคนอยากเป็นคนตามอุดมคติอย่างไร เช่น "ฉันอยากเป็นคนสวยที่สุด" "ฉันปรารถนาจะมีความสุข" เป็นต้น เรียกการรับรู้ชนิดนี้ว่า "คนตามปณิธาน" (Ideal-Self) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 Own-Ideal Self Concept คือทัศนคติหรือความเห็นเกี่ยวกับตนว่าตนอยากเป็นตามอุดมคติอย่างไร

2.2 Concept of Other's Ideal for One คือทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับตนว่า อุดมคติของคนอื่นในสังคมนั้นตั้งไว้กับตนอย่างไร

เอลเลน วี เพียร์ และ ดาล บี แฮร์ริส (Ellen V. Piers and Dale B. Harris อ้างใน จูโรร์คน์ เปรมีชเรียร์ 2513 : 6-7) ได้แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 7 องค์ประกอบด้วยกันคือ

องค์ประกอบที่ 1 พฤติกรรม (Behavior)

องค์ประกอบที่ 2 สภาพทางสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียน
(Intellectual and School Status)

องค์ประกอบที่ 3 รูปร่างลักษณะและคุณลักษณะ (Physical Appearance and Attributes)

องค์ประกอบที่ 4 ความวิตกกังวล (Anxiety)

องค์ประกอบที่ 5 ความเป็นคนที่น่านิยม (Popularity)

องค์ประกอบที่ 6 ความสุขและความพอใจ (Happiness and Satisfaction)

องค์ประกอบที่ 7 ลักษณะที่เป็นส่วนรวม (Total Number of Scale)

รุ่งนภา ทิยะ (2522 : 7) แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ทางร่างกาย ความคิดเกี่ยวกับคนทางร่างกาย ประกอบด้วยมโนทัศน์ของรูปร่างลักษณะทางร่างกายที่ปรากฏ และสามารถใช้ความคิดสัมพันธ์กับร่างกายในการกระทำพฤติกรรม

2. ทางจิตใจ ความนึกคิดเกี่ยวกับคนทางจิตใจ ประกอบด้วยการรับรู้คุณค่าของคน เช่น ความซื่อสัตย์ ความเป็นอิสระ ความปลอดภัย ความภูมิใจ ฯลฯ

และ ชูชัย สมितिไกร (2529-2530 : 67) ได้แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. อัตมโนทัศน์ที่ดี (Positive Self-Concept)บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ที่ดี จะมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในทางดี เช่น คิดว่าตนเองเป็นคนที่มีความสามารถที่ฉลาด ขยันขันแข็ง เป็นต้น

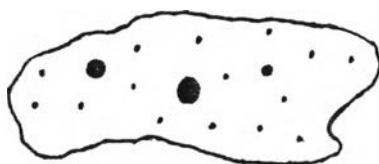
2. อัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี (Negative Self-Concept)บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี มักจะมีความนึกคิดต่อตนเอง ในทางร้าย เช่น คิดว่าตัวเองเป็นคนไม่มีคุณค่า ใจ ีเกียรติ เป็นต้น

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้แบ่งอัตมโนทัศน์ ออกเป็นหลายประเภท แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะพอสรุปได้ว่า ประเภทของอัตมโนทัศน์แบ่งตามการประเมินค่า เช่น อัตมโนทัศน์ที่ดี และอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี อัตมโนทัศน์ที่แบ่งตามการมองเห็นได้ และมองไม่เห็น เช่น อัตมโนทัศน์ทางร่างกายกับอัตมโนทัศน์ทางจิตใจหรืออัตมโนทัศน์ที่แบ่งตามความคิด เช่น คิดว่าคนเป็น หรือ "คนตามอัตภาพ" (Actual-Self) กับคิดว่าคนอยากจะเป็น หรือ "คนตามปณิธาน" (Ideal-Self)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับอคมโนทัศน์

ได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอคมโนทัศน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมหลายคน เช่น

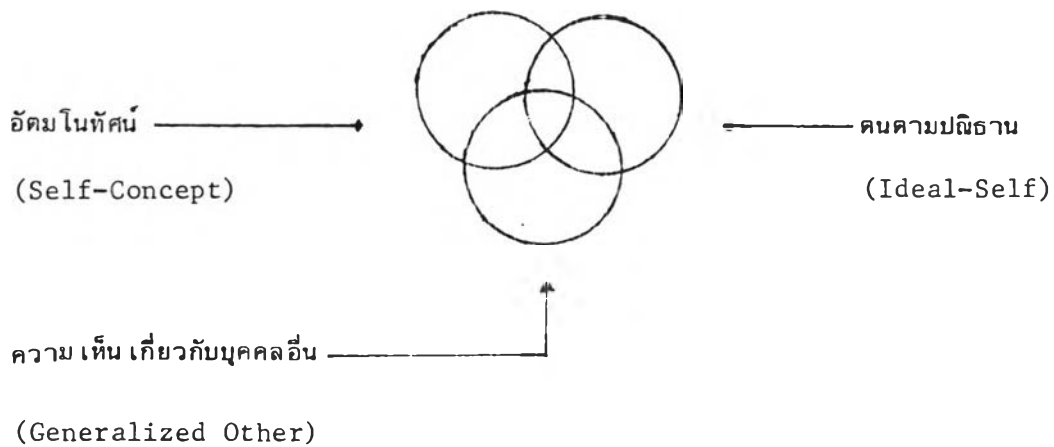
1. แจ็ค แคนฟิลด์ และ ฮาโรลด์ ซี เวลล์ (Jack Canfield and Harold C.Wells อ้างใน พิศนา แซมณี 2526 : 14-15) ได้แสดงภาพที่ใช้อธิบายเรื่องของอคมโนทัศน์ไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงอคมโนทัศน์

ภาพนี้แสดงถึงอคมโนทัศน์ของแต่ละบุคคลซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนึกคิดย่อย ๆ เกี่ยวกับตัวเองมากมาย จุดเล็ก จุดน้อยต่าง ๆ เปรียบเหมือนความเชื่อต่าง ๆ ของบุคคล ประสบการณ์ทั้งหลายที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้และการมองตนเอง จากภาพจะเห็นว่า บางจุดเล็ก บางจุดใหญ่ บางจุดอยู่ใกล้ศูนย์กลาง บางจุดอยู่ไกลออกไป ซึ่งเทียบได้กับความสำคัญของความรู้สึกนึกคิดนั้น ๆ ส่วนย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ จะประกอบกันเป็นส่วนรวม ซึ่งมีแบบหรือลักษณะที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะบุคคล และสามารถเคลื่อนที่ยืดหยุ่นได้ และไหลได้เหมือนของเหลว

2. เอ็มเมท เออร์ล บอฟแมน (Emmett Earl Baughman 1965 : 347-348) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของอคมโนทัศน์ คนตามปณิธาน และความเห็นเกี่ยวกับบุคคลอื่นไว้ดังแสดงในภาพนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของอัตมโนทัศน์คนตามปณิธานและความเห็นเกี่ยวกับบุคคลอื่น

จะเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์ คนตามปณิธาน และความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลอื่น มีความสัมพันธ์กันอยู่ สำหรับบุคคลโดยทั่วไปแล้วมีอัตมโนทัศน์ คนตามปณิธานและความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลอื่นมีความซับซ้อนกันอยู่กว้างขวางมาก แม้ว่าจะไม่เหมือนกันเลยทีเดียวอาจเป็นเพราะคนเราได้รับรู้ความหมายที่สัมพันธ์กันระหว่างตัวเองและบุคคลอื่น แต่สามารถแบ่งแยกตัวเองและบุคคลอื่นได้

3. คาร์ โรเจอร์ส (Carl Rogers อ้างใน Donn Byrne และ Kathryn Kelly 1981:100 - 109) เป็นนักจิตวิทยาคลินิก ชาวอเมริกันได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพโดยแบ่งโครงสร้างของบุคลิกภาพไว้ 3 ส่วน คือ ประสบการณ์ อัตมโนทัศน์ ความสอดคล้องของประสบการณ์กับมโนทัศน์ ซึ่ง คาลวิน เอส ฮอลล์ และการด์เนอร์ ลินด์เซย์ (Calvin S.Hall และ Gardner Lindzey 1970 : 528-530) ได้อธิบายโครงสร้างของบุคลิกภาพทั้ง 3 ส่วน ไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ บุคคลแต่ละคนมีชีวิตอยู่ในโลกของประสบการณ์ ซึ่งมีตนเอง เป็นศูนย์กลาง โลกส่วนตัวของบุคคลประกอบด้วยประสบการณ์ ซึ่งบุคคลจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม แต่บุคคลผู้นั้นผู้เดียวที่รู้จักอย่างถ่องแท้ ผู้อื่นมีอาจล่วงรู้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากต้องอาศัยความเข้าใจตามทัศนะของบุคคลผู้นั้น (Empathic Understanding) โลกแห่งประสบการณ์นี้คือ ความจริงสำหรับบุคคลผู้นั้น บุคคลจะมีปฏิริยาต่อความจริงตามที่เขารับรู้ และบุคคลมีแนวโน้ม

ที่จะตรวจสอบความถูกต้องของประสบการณ์โดย เปรียบเทียบกับประสบการณ์อื่นอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม

2. อັคมโนทัศน์ ด้วยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของพ่อแม่ ผู้ใกล้ชิด ซึ่งเป็นผู้ประเมินค่าพฤติกรรมของเด็ก ส่วนหนึ่งของประสบการณ์จะค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น เป็นอັคมโนทัศน์ ซึ่งมีลักษณะ เป็นหน่วยรวมที่เป็นระบบอันประกอบด้วยความรู้คุณลักษณะของสิ่งที่เป็น "ตัวฉัน" และการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ "ตัวฉัน" มีกับผู้อื่นและสิ่งอื่น รวมทั้งค่านิยมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เหล่านี้ อັคมโนทัศน์หรือระบบการรับรู้เกี่ยวกับ "คน" นี้ จะมีผลต่อการรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ และพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงออก กล่าวคือ บุคคลจะรับรู้ประสบการณ์ที่สอดคล้องและปฏิเสธหรือบิดเบือนประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับอັคมโนทัศน์ของตน นอกจากนี้ บุคคลยัง เลือกแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอັคมโนทัศน์อีกด้วย

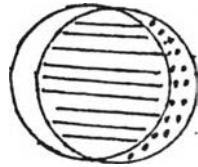
3. ความสอดคล้องระหว่างอັคมโนทัศน์และประสบการณ์ เมื่อประสบการณ์ซึ่งผ่านการรับรู้และถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของอັคมโนทัศน์นั้นตรงกันกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับอินทรีย์ บุคคลจะมีการปรับตัวดี มีวุฒิภาวะ มีประสิทธิภาพเต็มที่ (Fully Functioning) บุคคลจะยอมรับประสบการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยปราศจากความหวาดหวั่นหรือวิตกกังวล เขาสามารถจะคิดอ่านได้ตรงกับความจริง ตรงกันข้ามหากอັคมโนทัศน์ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ บุคคลจะเกิดความหวาดวิตกและกังวล จะมีพฤติกรรมปกป้องตนเอง ความคิดอ่านของเขาจะถูกจำกัดและขาดความยืดหยุ่น ในภาวะที่อັคมโนทัศน์ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ บุคคลจะพยายามปกป้องอັคมโนทัศน์ไว้ด้วยวิธีการบางอย่าง กล่าวคือ ด้วยวิธีปฏิเสธที่จะรับรู้ประสบการณ์บางอย่าง หรือด้วยวิธีบิดเบือน ประสบการณ์นั้นมาให้สอดคล้องกับอັคมโนทัศน์ ทำให้ประสบการณ์ที่สำคัญบางอย่างไม่ได้ถูกจัดรวม เข้าสู่โครงสร้างของ "คน" สิ่งที่เกิดขึ้นคือความตึงเครียดทางจิต (Psychological Tensions) เป็นภาวะของการปรับตัวที่ไม่ดี

ตัวการที่เป็นเหตุให้อັคมโนทัศน์และประสบการณ์ของอินทรีย์สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกันคือ การประเมินค่าของผู้อื่น ถ้าหากการประเมินค่านี้เป็นไปทางบวก หรือที่ คาร์ล โรเจอร์ส เรียกว่าการยอมรับอย่างปราศจากเงื่อนไข (Uncondition Positive Regard) อັคมโนทัศน์และประสบการณ์ก็จะไม่คลาดเคลื่อนห่างจากกัน บุคคลจะมีการปรับตัวดี แต่เนื่องจาก

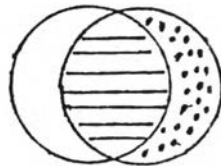
การประเมินค่าพฤติกรรมของเด็กโดยพ่อแม่และผู้อื่นนั้นบางทีก็ เป็นไปในทางบวก บางทีก็ เป็นไป ในทางลบ เด็กจึงเรียนรู้ที่จะจำแนกระหว่างการกระทำและความรู้สึกที่ผู้อื่น เห็นชอบด้วยและไม่ เห็นชอบด้วย ประสบการณ์ที่ไม่ได้รับการเห็นชอบด้วยจะถูกกำจัดออกไปจากอัตมโนทัศน์ แม้ว่า ประสบการณ์นั้นจะเกิดขึ้นจริงก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นก็คือความไม่สอดคล้องกันระหว่างอัตมโนทัศน์และ ประสบการณ์

ดอนน์ ไบน์ และแคธริน เคลลีย์ (Donn Byrne and Kathryn Kelley 1981 : 100-109) ได้แสดงภาพการปรับตัวของบุคคล ที่มีความสอดคล้องระหว่าง อัตมโนทัศน์และประสบการณ์ต่างกันไว้ดังนี้

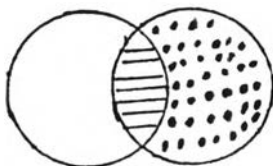
แผนภูมิที่ 4 แสดงการปรับตัวของบุคคล

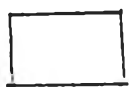
A บุคคลที่ปรับตัวได้ดีมาก
(Well-Adjusted Individual)

B บุคคลที่ปรับตัวได้ดีปานกลาง
(Moderately-Adjusted Individual)

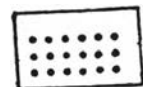
C บุคคลที่ปรับตัวได้ไม่ดี
(Poorly-Adjusted Individual)

อัตมโนทัศน์

ความสอดคล้องของอัตมโนทัศน์
กับประสบการณ์

ประสบการณ์

จากภาพแสดงว่า บุคคลที่มีความสอดคล้องกันระหว่างอัตมโนทัศน์และ
ประสบการณ์มากก็จะปรับตัวได้ดี ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่มีความสอดคล้องกันระหว่างอัตมโนทัศน์
และประสบการณ์น้อย ก็จะไม่ปรับตัวได้ไม่ดี

4. แฮรี สแทค ซัลลิแวน (Harry Stack Sullivan) อ้างใน นวลละอ
สุภาพผล 2527 : 163-168) ได้อธิบายมโนทัศน์ของบุคลิกภาพ (The Concept of Personality)
ไว้ว่า มโนทัศน์ของบุคลิกภาพมาจากการสะท้อนกลับและปฏิสัมพันธ์ในสังคม การเกิดมโนทัศน์ของ
บุคลิกภาพเกิดจากกระบวนการดังต่อไปนี้

- ก. ภาพบุคคล (Personification)
- ข. ภาพพจน์ (Stereotype)
- ค. กระบวนการอบรมสั่งสอน (Supervisory Pattern)
- ง. ระบบตัวตน (Self System)

ก. ภาพบุคคล (Personification) หมายถึง บุคคลที่ถูกยึด เป็นแบบ
ทำให้เกิดหน้ากาก ที่สวมให้ตนเองและผู้อื่นโดยไม่รู้ตัวบุคคลจะเกิดการรับรู้ในบุคลิกภาพของตนเอง
หรือบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้าไปสัมพันธ์ด้วยจากสนามของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interper-
sonal Field) แล้วสรุปตนเองหรือบุคคลที่เข้าไปมีความสัมพันธ์ด้วยนั้นมีนิสัย พฤติกรรม และ
บุคลิกภาพอื่น ๆ เช่นเดียวกับบุคคลที่ตนเองได้ยึด เป็นแบบอยู่ การสวมหน้ากาก จากภาพบุคคลดังกล่าว
มักจะไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะภาพบุคคลไม่ได้รับการทดสอบว่าเป็นจริงตามนั้นหรือไม่จึงทำให้
หน้ากากของตนเองและผู้อื่นบิด เบือนไปจากความเป็นจริง

ข. ภาพพจน์ (Stereotype) หมายถึง ลักษณะที่เป็นภาพพจน์ของ
กลุ่มคนหรือคน ๆ เดียวที่คนส่วนใหญ่ถือ เป็นลักษณะประจำหรือลักษณะ เด่นของคนกลุ่มนั้นหรือคนนั้น ๆ
และลักษณะภาพพจน์นั้น ๆ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปและถ่ายทอดภาพพจน์นั้นจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

ค. กระบวนการอบรมสั่งสอน (Supervisory Patterns) กระบวนการ
อบรมสั่งสอน เป็นกระบวนการให้การอบรมสั่งสอน หรือให้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นตลอดระยะ
วัยรุ่น เพราะ เป็นช่วงที่บุคคลสร้างระบบความเป็นตัวของตัวเอง กระบวนการนี้จะ เป็นไปในรูปใด
ขึ้นอยู่กับผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ เพราะส่วนหนึ่งของคำแนะนำ เป็นผลมาจากการปรับสิ่งที่จะแนะนำให้

เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน

ง. ระบบตัวตน (The Self System) ระบบตัวตนคือภาพบุคคลที่มีต่อตนเอง คือภาพตนเอง ได้แก่ ฉันดี (Good Me) ฉันเลว (Bad Me) และไม่ใช่อัน (Not Me) ภาพตนเองเหล่านี้เกิดจากสังคมประภค (Socialization) ระบบตัวตนที่สำคัญดังนี้

1. ระบบฉันดี (Good Me Self) การมีภาพตนเองว่าเป็นคนดี เกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับความพึงพอใจโดยได้รับรางวัลจากการเลี้ยงดูของแม่ที่แสดงความอ่อนโยน ให้ความรักและความชื่นชมมีความใกล้ชิดต่อทารก "ระบบฉันดี" คือทุกสิ่งทุกอย่างครอบคลุมสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ "ฉัน" และ "ของฉัน"

2. ระบบฉันเลว (Bad Me Self) ในกรณีที่มีการเริ่มต้นภาพตนเองจากประสบการณ์ที่เพิ่มความวิตกกังวลให้สูงขึ้นซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมทั้งหมดของการเลี้ยงดู เช่น การถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับการตอบสนองในสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการก็จะสร้าง "ระบบฉันเลว" ให้เกิดขึ้น

3. ระบบไม่ใช่อัน (Not Me) ภาพตนเอง เช่นนี้เกิดขึ้นในความผันเป็นครั้งคราวแต่ที่เด่นชัดคือ เกิดกับผู้มีอาการโรคจิตชนิดจิตเภท (Schizophrenia) ซึ่งแสดงอาการนี้ในบางครั้งโดยปฏิเสธตนเองและสิ่งที่ไม่เข้ากับตัวตนของคนในคนปกติ จะแสดงพฤติกรรมที่ขาดความสัมพันธ์กันเป็นครั้งคราว สาเหตุของการปฏิเสธว่า "ไม่ใช่อัน" เกิดจากประสบการณ์ที่มาอยู่เหนือทำให้เกิดมีความตึงเครียดและมีความวิตกกังวลอย่างรุนแรง และบุคคลขาดวิธีการในการแก้ปัญหาที่จะขจัดประสบการณ์ที่น่ากลัวนั้น ทำให้ไม่สามารถที่จะรวบรวมและค้นหาความจริงเกี่ยวกับตนเอง

การแปรพลังของระบบตัวตน (The Dynamism of the Self System) ระบบตัวตนทั้ง 3 ระบบดังกล่าวข้างต้น เป็นผลมาจากการแปรพลังของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบตัวตน เป็นการแปรพลังขั้นทุติยภูมิ (Secondary Dynamism) เป็นการแสดงออกอย่างบริสุทธิ์ของผลผลิตของประสบการณ์ของบุคคลที่เผชิญกับความวิตกกังวล และจะเป็นระบบที่คงอยู่ในชีวิตตลอดไป โดยมีหน้าที่จัดระบบกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของคน เป็นระบบที่ผ่อนคลายความตึงเครียด ระบบตัวตนทั้ง 3 ระบบ จะเป็นการรับรู้ตนเองที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง เพราะบุคคลขาดการพิสูจน์ว่าภาพตนเองนั้น เป็นไปตามตัวตนจริงหรือไม่

5. อาร์เธอร์ ดับบลิว คอมส์ และ โดแนลด์ สนิกก์ (Arthur W. Combs and Donald Snygg 1959:240-247 อ้างใน ไพจิตร พักเจริญผล 2523 : 16-17) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพอันเหมาะสม (Adequate Personality) ว่าต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการคือ

(1) การรับรู้ตนเองในทางบวก บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีมักพบว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ เป็นที่ต้องการของผู้อื่น มีความสามารถ และมีคุณค่า บุคคลเหล่านี้รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีประโยชน์ต่อสังคม อคติทัศนคติของเขาส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางบวก อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีบุคลิกภาพอันเหมาะสมนี้ มิใช่จะมองตนเองไปในทางดีเสียหมด เขาอาจมองตนเองไปในทางลบได้เหมือนกัน แต่ส่วนที่มองไปในทางลบนี้ไม่มากจนทำให้เกิดการบิดเบือนหรือมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของ "คน" อคติทัศนคติที่ประกอบด้วยการรับรู้ตนเองในทางบวก เป็นส่วนใหญ่ เป็นเสมือนพลังที่จะช่วยให้บุคคล เผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ของชีวิตด้วยความมั่นใจ

(2) การยอมรับและผสมผสานการรับรู้ เข้า เป็นส่วนหนึ่งของสนามประสบการณ์ คอมส์ และ สนิกก์ ยอมรับแนวคิดของโรเจอร์ที่กล่าวว่า บุคคล เมื่อเผชิญกับประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่ง เขาอาจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ คือ

- ก. แปลงประสบการณ์เป็นสัญลักษณ์ รับรู้และจัดระบบให้สัมพันธ์กับคน
- ข. เพิกเฉยไม่รับรู้ประสบการณ์นั้น เพราะประสบการณ์ดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับโครงสร้างของคน
- ค. บิดเบือนการรับรู้เนื่องจากประสบการณ์นั้นไม่สอดคล้องกับโครงสร้างของคน

บุคคลที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมจะเลือกทำตาม ข้อ ก. นั่นคือเขาจะยอมรับประสบการณ์นั้นและ เชื่อมโยงประสบการณ์นั้นให้เข้ากับทัศนคติและค่านิยมของเข

(3) ความสามารถที่จะดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่าง คนส่วนมากแล้วจำเป็นต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคม และการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้นั้น

จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บุคคลที่มีบุคลิกภาพอันเหมาะสมมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอึดมโนทัศน์จากความคิดเห็นของนักจิตวิทยา และนักการศึกษาพอสรุปได้ว่าอึดมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองซึ่งอาจจะตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ ความรู้สึกนี้มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของบุคคล อึดมโนทัศน์เกิดจากประสบการณ์ของบุคคลซึ่งสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้

2.4 ความสำคัญของอึดมโนทัศน์

นักจิตวิทยาเห็นความสำคัญของอึดมโนทัศน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะอึดมโนทัศน์มีผลต่อพฤติกรรมและการปรับตัวของบุคคล ถ้าอึดมโนทัศน์มีความมั่นคง บุคคลจะสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง ไม่มีปมด้อยถ้าหากบุคคลมีอึดมโนทัศน์ในด้านไม่ดี จะเกิดความรู้สึกเป็นปมด้อย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ (ประนอม สโรชมาน 2520 : 95) เนื่องจากอึดมโนทัศน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของบุคลิกภาพ ดังนั้น การที่มีอึดมโนทัศน์ต่างกันจะทำให้มีพฤติกรรมต่างกันไปด้วย โดยที่แต่ละบุคคลจะกระทำในทางที่สอดคล้องกับอึดมโนทัศน์ของตน ดังนั้นโลกนี้จึงมีบุคคลที่มอบบทบาทให้แก่ตนเองต่าง ๆ กันไป เช่น ตัวตลกเป็นพลเมืองดี เป็นผู้ร้าย เป็นคน การศึกษาวิจัยหลายชิ้นได้สรุปว่า อึดมโนทัศน์ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงระยะต้นของชีวิตและได้รับการเสริมแต่งภายหลัง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก เด็กนักเรียนจำนวนมากที่เรียนได้ไม่ดีเท่าที่ควร แม้ว่าพวกเขาอาจมีศักยภาพสูงกว่านั้นมากและในทางตรงกันข้าม เด็กที่มีความสามารถจำกัด ก็อาจจะเรียนได้ดีกว่าความคาดหวังของครูถ้าเขามีอึดมโนทัศน์ที่ดี (ชูชัย สมितिไกร 2529-2530 : 65-74)

วิลเลียม ดัมบลิว เพอร์קי (William W. Purkey 1970:2) ให้แนวคิดว่ามีนักเรียนจำนวนมากที่ประสบปัญหายุ่งยากในโรงเรียนทั้งนี้มิใช่เพราะมีความสามารถทางปัญญาต่ำ ความยากจนหรือสิ่งอื่นใด แต่ทั้งนี้ เป็น เพราะ เด็กรับรู้ความสามารถในการเรียนหรือการทำงานของเขาผิดไป วิลเลียม ดัมบลิว เพอร์קי เชื่อว่าอึดมโนทัศน์ เป็นแรงผลักดันเบื้องต้น (Primary Force) ที่ทำให้เด็กพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมาย อันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก อึดมโนทัศน์

เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ (Benjamin S. Bloom 1977:194) อัครมนทัศน์ จึงเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการเรียนในแง่ของการช่วยกระตุ้นหรือตั้งใจให้เด็กอยากเรียนหรือไม่อยากเรียน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอัครมนทัศน์มีความสำคัญอย่างมากต่อการปรับตัว พฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา จึงควรให้ความสนใจเกี่ยวกับอัครมนทัศน์ของนักเรียน เป็นอย่างยิ่ง

2.5 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัครมนทัศน์

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัครมนทัศน์ในวัยเด็กคือ บิดามารดา พี่น้อง เพื่อน ครู ส่วนในวัยผู้ใหญ่ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัครมนทัศน์คือ คู่สมรส เพื่อน เพื่อนบ้าน ลูก นายจ้าง และในวัยชรา นั้นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัครมนทัศน์คือ เพื่อน คู่สมรส ลูกหลาน (Elizabeth B. Herlock 1964:126)

สุรางค์ จันทน์เอม (2519 : 41-43) ได้สรุปไว้ว่าคุณคนจะมีอัครมนทัศน์อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการคือ

- (1) ประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคล
- (2) การอบรมเลี้ยงดู
- (3) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมนั้น

พรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516 : 65-66) ได้อธิบายองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออัครมนทัศน์ไว้ดังนี้

1. สังคมที่เขาอาศัยอยู่ การยอมรับหรือไม่ยอมรับจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอัครมนทัศน์ในทางดีขึ้นหรือน้อยลง

2. ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลเหนือการพัฒนาของบุคคลนั้น (Significant Other) เช่น บิดามารดา ครู และเพื่อนสนิท ตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคลเหล่านี้ให้ความไว้วางใจ ความเชื่อถือแก่นายแดง สรรเสริญนายแดง อัครมนทัศน์ของนายแดงก็ดีขึ้น ในทำนองเดียวกัน ถ้านายดำเป็นที่ชดชวาทนัยนดาของครู เป็นผู้ถ่วงความเจริญของห้องเรียน เป็นที่รังเกียจของเพื่อน อัครมนทัศน์ของนายดำก็จะด้อยลง

3. อัคมโนทัศน์ตามปณิธาน (Ideal Self-Concept) คนบางคนตั้ง อัคมโนทัศน์ตามปณิธานไว้สูง แต่อัคมโนทัศน์ของเขาจริง ๆ ไม่สูงเท่า ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สบายใจและทางที่แก้ไขปัญหานี้ได้ก็คือ การที่พยายามเปลี่ยนอัคมโนทัศน์จริง ๆ ของเขาให้สูงขึ้น แต่ถ้าหากเขาทำไม่ได้ดังปณิธานที่ตั้งไว้ ก็อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความท้อแท้และรู้สึกว่าคุณค่าพอทำให้อัคมโนทัศน์เขาค่อยลงได้

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออัคมโนทัศน์มากที่สุด ได้แก่สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะตัวบุคคลที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ด้วยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน และครู เป็นต้น

2.6 การพัฒนาอัคมโนทัศน์

การที่คนเรานั้นจะทำอะไรสักอย่างให้ได้ดี เราต้องมีความเชื่อตั้งแต่เริ่มต้นเสียก่อนว่าเราสามารถจะทำสิ่งนั้นได้ดี เช่นเดียวกันถ้าเราสอนเด็กให้เรียนได้ดีนั้น เราต้องทราบก่อนว่าเด็กคนนั้น เขาคิดว่าตัวเขามีความสามารถแค่ไหน ถ้าเด็กเชื่อมั่นว่าเขาทำไม่ได้เสียแล้วก็ยากที่จะสอนเขาให้ทำได้ ฉะนั้น ควรช่วยให้เด็กใช้ความสามารถของเขาได้เต็มที่ในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา (พรรณทิพย์ เกษะนันท์ 2516 : 67)

นักทฤษฎีเรื่องคน เชื่อว่าอัคมโนทัศน์เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการสังเกตคนในภาวะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และจากปฏิกริยาของผู้อื่นที่มีต่อคนด้วยอัคมโนทัศน์นี้พัฒนาไม่ได้เรื่อย ๆ ไม่มีขอบเขตและเวลาจำกัด (อำไพ ศิริพิพัฒน์ 2515 : 15) การเปลี่ยนแปลงอัคมโนทัศน์ของแต่ละบุคคลจะเกิดขึ้นตอนใดของชีวิตก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะของแต่ละบุคคลเริ่มมีพัฒนาการในตน (Ruth May Strang อ้างใน สุริน คล้ายรามัญ 2528 : 18) ฉะนั้นวัยรุ่นจึง เป็นวัยที่อัคมโนทัศน์ของมนุษย์จะมีความไม่แน่นอนมากที่สุดและการเปลี่ยนแปลงก็จะมีมากกว่าระยะใด ๆ เพราะ เป็นระยะที่เด็กกำลังก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ และเป็นระยะที่บุคลิกภาพ (Identity) ของมนุษย์ก่อตัวขึ้น เป็นการถาวรในแต่ละบุคคล (พรรณทิพย์ เกษะนันท์ 2516:67)

ทิสนา แคมป์ (2526 : 16) เสนอแนะว่า เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอัคมโนทัศน์ของเด็ก ดังนั้น ครูจำเป็นต้องมีความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับอัคมโนทัศน์ดังนี้

1. อคติโน้ตทัศน์ เป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ และครูสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านบวกหรือทางด้านลบ ดังนั้น ครูจึงควรตระหนักในบทบาทของคนที่จะ เสริมสร้างอคติโน้ตทัศน์ทางบวกให้แก่ เด็ก

2. การ เปลี่ยนแปลง อคติโน้ตทัศน์ เป็น เรื่องที่ เป็นไปทีละน้อย และ ใช้เวลา นาน ครู จำ เป็น ต้อง มีความอดทนและติดตามเอาใจใส่ในงานนี้อย่างสม่ำเสมอ

3. การ เปลี่ยนแปลงใน เรื่องที่ เป็นจุดสำคัญและมีผลต่อ เด็กมากจะให้ผล ในการ เปลี่ยนแปลงอคติโน้ตทัศน์ของ เด็กมากกว่า เรื่องที่มีความสำคัญและมีผลต่อ เด็กน้อย ดังนั้นครู จึงควรมุ่งศึกษาและ เน้นจัดประสบการณ์ที่มีความสำคัญต่อตัว เด็กโดยตรง ถึงแม้ว่าจะทำได้ยาก

การพัฒนาอคติโน้ตทัศน์สามารถทำได้หลายวิธี ดัง เช่น พรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516 : 67-68) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

วิธีการ เปลี่ยนแปลงระยะยาว

1. ใช้ Psychotherapy โดยก่อสร้างสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อม ของบุคคลนั้นให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ความภาคภูมิใจ และความ เชื่อมั่นว่า เขามีความสามารถ ที่จะทำงานชนิดนั้น ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งจะทำได้อคติโน้ตทัศน์ของ เขาสูงขึ้น การใช้ Psychotherapy นั้น ต้องพิจารณาใช้ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ เช่น เด็กชาย ก. ไม่เชื่อว่า เขาจะเป็น ผู้นำได้ ครูจะพยายามสร้างสถานการณ์ให้เขาได้มีโอกาส เป็นผู้นำให้ เขา เกิดกำลังใจและความ เชื่อมั่นจนทัศนคติที่ไม่ดีต่อตัวของ เขาหายไป

2. การให้คำปรึกษาแนะแนว (Counseling) ก็ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วย เปลี่ยนแปลงอคติโน้ตทัศน์ของมนุษย์ได้ ผู้ที่มีปัญหาที่ ต้องอาศัยผู้นำการแนะแนว (Counselor) ช่วยแก้ปัญหาด้วยวิธีตัวต่อตัว (Face-to-Face) ซึ่งจะ ทำให้อคติโน้ตทัศน์ของบุคคล เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

วิธี เปลี่ยนแปลงระยะสั้น

3. การใช้ผู้นำแบบอย่างตัวจริง (Real Model) การใช้สิ่งที่มีชีวิตเป็นแบบอย่าง ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลนั้นก็สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงอคติโน้ตทัศน์ของคนนั้นด้วย เช่น ผู้ที่เขาเลื่อมใสในทางวิชาการ บิคารมารดา ครู หรือเพื่อนสนิท

4. แบบอย่างโดยจินตนาการ (Emagined Model) คือการที่เราสมมุติแบบอย่างที่ดีขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยวาจา ถ้าหากแบบอย่างโดยจินตนาการนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้นั้นก็สามารถมีอิทธิพลที่จะ เปลี่ยนทัศนคติของบุคคลนั้นได้

พรณี ชูทัย (2522 : 261-262) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทัศนคติของผู้เรียนไว้ดังนี้

(1) บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) โดยกระตุ้นให้กำลังใจ เพื่อให้เด็กประสบผลสำเร็จในการทำงาน พยายามให้เด็กรู้สึกว่าคุณเชื่อในความสามารถของเด็กที่จะทำงานนั้น ๆ แม้ว่าจะงานที่ค่อนข้างยาก ให้เด็กรู้สึกมีอิสระที่จะทำ อย่าให้รู้สึกว่าถูกบังคับ

(2) บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) บรรยากาศที่จะช่วยให้เด็กมีการยอมรับนับถือตนเอง (Self-Esteem) คือบรรยากาศที่มีอิสระ เด็กมีโอกาสที่จะเลือก ซึ่งเด็กจะสามารถตัดสินใจเลือกในสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า ทั้งนี้รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดพลาดด้วย บรรยากาศเช่นนี้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เด็กจะเกิดความมั่นใจในตนเองที่จะศึกษาค้นคว้าไม่เกิดความดิ้งเครียด

(3) บรรยากาศซึ่งมีการยอมรับนับถือ (Respect) การที่ครูเห็นคุณค่าในตัวเด็กจะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับการเรียนการสอนไม่มีอะไรสำคัญเท่าความรู้สึกที่ครูเห็นว่า เด็กเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ ความรู้สึกนี้เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็กมีปมด้อย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนั้นจึงควรถ่ายทอดความรู้สึกนี้ให้เด็กรับได้

(4) บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) ความรู้สึกทางด้านจิตใจมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน เช่นเดียวกับการตระหนักว่าตนเองมีคุณค่า ดังนั้นการที่ครูมีความเข้าใจเป็นมิตร ยอมรับตลอดจนให้ความช่วยเหลือ จะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นสบายใจ อยากเข้าไปติดต่อกับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลมายังการเรียนของเด็ก

(5) บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) เด็กที่อยู่ในบรรยากาศ ปล่อยปละละเลยตามสบาย (Permissive) จะพัฒนาการยอมรับนับถือในตนเองได้น้อยกว่า เด็กที่อยู่ในบรรยากาศแห่งการควบคุม ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูต้องฝึกให้เด็กมีวินัย แต่ไม่ได้หมายความว่า จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมลงโทษ

(6) บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) การเห็นชอบจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็ก จะมีผลต่อความสำเร็จในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กและการไม่ได้รับความเห็นชอบจะมีผลต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ น้อยลง ครูที่ฉลาดจะพูดถึงจุดที่เด็กประสบความสำเร็จมากกว่าพูดเกี่ยวกับความล้มเหลว

นอกจากวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ แล้วยังได้มีการทดลองพัฒนาอัตรโนทัศน์ด้วยการเรียนการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น จากวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาอัตรโนทัศน์ที่กล่าวมานี้ ครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ ควรจะศึกษาและนำมาใช้ในการพัฒนาอัตรโนทัศน์ของนักเรียน เป็นอย่างยิ่ง

3. วิชาสังคมศึกษา

3.1 ความหมายและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

มีนักการศึกษาได้อธิบายถึงความหมายและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

ราฟ ซี เพรสตัน (Ralph C. Preston 1960:4) กล่าวว่าสังคมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ เนื้อหาวิชาสังคมศาสตร์ที่เลือกเฟ้นมา เพื่อใช้ในการสอน เด็กโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

โจนาธาน ซี แม็กเลนดอน (Jonathan C. Melendon 1960:4) ได้ให้ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามีบทบาทในการรับผิดชอบทางด้านการศึกษา เพื่อชีวิตของเด็กในโลกอันสับสนนี้ ทุกแขนงวิชาในหลักสูตรของโรงเรียนจะต้องมีข้อมูลทางด้านสังคมศึกษาอยู่ด้วยในสาขาวิชาสังคมศึกษาจะศึกษาเกี่ยวกับ เนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ และยิ่งกว่านั้นสังคมศึกษายังมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยเฉพาะกลุ่มคน ทั้งนี้เพราะกลุ่มย่อยมีอิทธิพลมากกว่าปัจเจกบุคคล สังคมศึกษาได้รวบรวมพื้นฐานในด้านการศึกษาทั่วไปในชั้นประถมและมัธยมศึกษา ดังนั้นแขนงวิชาสังคมศึกษาจึงขยายขอบเขตและ เจริญขึ้นอย่างมั่นคง

มอริซ พี มอฟแพทท์ (Maurice P. Moffatt 1963:10) ได้กล่าวถึงวิชาสังคมศึกษาไว้ว่าเป็นวิชาที่ต้องรับผิดชอบอย่างกว้างขวาง นอกเหนือไปจากการฝึกฝนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนแล้ว วิชาสังคมศึกษายังเสริมสร้างอุปนิสัยและ เจตคติให้แก่ผู้เรียน ประการ

สำคัญที่สุดก็คือ ช่วยพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย

จอห์น จาโรไลเมค (John Jarolimek 1967:4) กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม ทั้งกล่าวถึงวิธีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis 1968:A) นักการศึกษา ผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนสังคมศึกษาได้ให้ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับ สังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรม การเมืองทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และนำมาใช้ประโยชน์ การแก้ปัญหา ตลอดจนการวางแนวทางสำหรับอนาคต

โดโรธี เจ สคิล (Dorothy J. Skeel 1970:4) กล่าวว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งให้การศึกษากับพฤติกรรมมนุษย์ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนนำเอาความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

สุนทร สุนันท์ชัย (2514 : 4) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เพิ่งเล็งถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวนักเรียนกับคนอื่น และความสัมพันธ์ระหว่างตัวนักเรียนกับสิ่งแวดล้อมซึ่งการสอนและการสร้างความสัมพันธ์นี้เป็นกระบวนการ

พนัส หันนาคินทร์ (2518 : 13) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาหมายถึงเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องความสำคัญของมนุษย์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (อ้างใน ภิญโญ บัวทอง 2518 : 61) อธิบายว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์

บันลือ พฤษะวัน (2518 : 13) ได้ให้ความหมายว่า วิชาสังคมศึกษา หมายถึงการศึกษาว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของหมู่ชน ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคน สถานที่ วัฒนธรรม โดยมุ่งให้เกิดการปรับตัว มีมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคม

นาคยา ภัทรแสงไทย (2525 : 16) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยการศึกษาแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งกระบวนการสืบสวนพฤติกรรมเหล่านั้น ซึ่งได้รับการคัดเลือกและตัดแปลงสำหรับมาใช้สอนในระดับโรงเรียนหรือในสภาพการเรียนการสอน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาทั้งหลายพอสรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม วิชาสังคมศึกษามีความสำคัญในด้านที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของสังคมและสามารถปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

3.2 วัตถุประสงค์วิชาสังคมศึกษา

นักการศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

เอ็ดเวิร์ด เอ. ครูก (Edward A. Krug 1960:300)อธิบายว่าวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษามีดังนี้

1. ด้านสังคมการแห่งคน ช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ มีทักษะในการสังเกต การใช้ภาษา การทำงาน เป็นหมู่พวก และมีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน

2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ สังคมศึกษาช่วยให้เด็กรู้จักผูกมิตรสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจ และซาบซึ้งเรื่องราวทางอันดีงามของสังคม บทบาทแต่ละคนในครอบครัว การทำงานร่วมกัน และการปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย

3. ด้านประสิทธิภาพและทางด้าน เศรษฐกิจ ช่วยให้พลเมืองรู้จักประกอบอาชีพตามความสามารถของตน และมีความรับผิดชอบต่องานของตน และทำงานนั้นให้ได้ผลดี

4. ความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง การสอนหน้าที่พลเมืองจะช่วยให้ นักเรียน เข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ และหน้าที่ของตนต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ในฐานะเป็นพลเมืองดี

เอ็ดวิน เฟนตัน (Edwin Fenton 1967:1) ได้กล่าวว่าวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีความสำคัญมากวิชาหนึ่ง มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ความ เข้าใจ ไปใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม วิชาสังคมศึกษาจึงมีบทบาทในการสร้างพลเมืองดี แก่บ้านเมือง มีจุดมุ่งหมาย 3 ประการคือ

1. การเตรียมเด็กให้เป็นพลเมืองดี
2. การฝึกให้เด็กคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล
3. การรักษามรดกทางวัฒนธรรม

เบน เค รูดยาร์ด และ เฮนรี เอช โครเนนเบิร์ก (Bent K. Rudyard and Henry H. Kronenburg 1969:29) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้พลเมืองเป็นคนมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ดี
2. เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ
3. เพื่อให้เข้าใจโลกมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้มีความปรารถนาที่จะร่วมกิจกรรมของสังคม
5. เพื่อพัฒนาความรู้และความซาบซึ้งในสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมือง
6. เพื่อพัฒนาในด้านความสามารถในการประเมินผล ตลอดจนการคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง
7. ให้มีความรู้ และ เห็นคุณค่าของความสงบสุข
8. เพื่อส่งเสริมให้มีความสนใจและ เข้าใจใน เชื้อชาติ ศาสนา ของแต่ละประเทศ
9. ให้เพิ่มความรู้ และ เห็นคุณค่าของอดีตซึ่งเป็นพื้นฐานในปัจจุบัน
10. ให้มีความรักชาติอย่างฉลาด
11. ช่วยให้มีความสามารถในการพิจารณาวิเคราะห์การโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีเหตุผล

จอห์น ยู ไมเคิลลิส และ แจค แอล เนลสัน (John U. Michaelis and Jack L. Nelson 1980:29) ได้เสนอแนะวัตถุประสงค์ทั่วไปของวิชาสังคมศึกษาว่าควรมีดังนี้

1. เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามฐานะหน้าที่ของพลเมืองดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งพร้อมด้วยค่านิยมการยกย่องความเป็นเอกัตบุคคัล ความเสมอภาค ความยุติธรรม และความกินดีอยู่ดี

2. เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการกระทำต่อกันและความสัมพันธ์
ในรูปต่าง ๆ ของกลุ่มคนในสังคม โดยการศึกษาข้อมูล มโนคติและหลักการทางสังคมศาสตร์
3. เพื่อให้รู้จักกระบวนการคิด การตัดสินใจ กระบวนการสืบสวน และ
กระบวนการพัฒนาค่านิยม
4. เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ทักษะการทำงาน เป็นกลุ่มที่เหมาะสมตาม
ความสามารถของตน
5. เพื่อพัฒนาทักษะและ เจตคติที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้
6. เพื่อให้มีความ เข้าใจและความสามารถแสดงออกถึงค่านิยมที่เกี่ยวข้อง
กับสังคม และที่เป็นของตนเอง
7. เพื่อให้มีความสามารถในการร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มสังคมได้

จรรยา คุณมี (2520 : 27-30) กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาเส้นถึงความ
สัมพันธ์ในลักษณะต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

วิชาสังคมศึกษาในปัจจุบันจึงมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในด้านต่าง ๆ
ต่อไปนี้

1. ให้ผู้เรียนค้นคว้า ทดสอบ แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง เรียกว่า
เรียนแบบ "สืบสอบ"
2. ลดการท่องจำ เพราะข้อเท็จจริงต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงสิ่งที่ต้องการ
นำไปใช้ในการ "ตัดสินใจปัญหาและกำหนดกฎเกณฑ์ได้"
3. ให้สามารถสร้างความคิดรวบยอด อธิบาย และกำหนดกฎเกณฑ์ได้
4. ให้เข้าใจ ชามซึ่งในเรื่อง "ค่านิยม" และมีความหมายในการประเมิน
ค่านิยมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ให้เป็นบุคคลกระตือรือร้น สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของโลกได้
6. ให้ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
7. ให้สามารถแก้ปัญหาขัดแย้งทางสังคม สามารถคิดวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่เป็นกลางได้
8. ให้รู้จักคิดและคิดเป็น เช่น มีการฝึกฝนในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อภิปราย อภิปราย คิดนำไปใช้ เป็นต้น

นาคยา กัทรแสงไทย (2525 : 42-43) ได้อธิบายวัตถุประสงค์วิชาสังคมศึกษาว่ามี 4 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. ความรู้ (Knowledge) การแสวงหาและทำความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ของข้อมูลและความคิด
2. ทักษะ (Skill) พัฒนาการด้านความสามารถเฉพาะอย่าง เพื่อให้สามารถใช้ความรู้ที่แสวงหามาได้ให้เกิดประโยชน์
3. เจตคติ (Attitude) การแสวงหา พัฒนาการ และการยอมรับในความเชื่อ ความสนใจและจุดหมายปลายทางของชีวิตเฉพาะอย่างได้
4. ค่านิยม (Value) การแสวงหาข้อตกลงร่วมกันที่จะยึดมั่นสำหรับรับการกระทำที่เหมาะสม

หทัย คันทอง (2525 : 21-25) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาว่าควรจะเป็นวิชาแกนกลางในหน่วยบูรณาการการเรียนการสอนของทุกลักษณะหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียน เกิดประสบการณ์ชีวิตในทางสร้างสรรค์ ประสบการณ์ย่อมประกอบด้วยความรู้ ทศนคติ และทักษะ ซึ่งผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ปรับตัวเข้ากับภาวะของสังคมได้เป็นอย่างดี

2. ช่วยให้ผู้เรียน เกิดความ เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งต่อสังคมมนุษย์ สังคม มนุษย์ย่อมมีองค์กรและระบบความสัมพันธ์ซับซ้อน ความ เข้าใจสังคมย่อม เป็นทางให้เกิดความร่วมมือ ก่อสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวมได้ เป็นอย่างดี

3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงบทบาทในสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับค่านิยมในสังคม

4. ช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจปทัสถานทางสังคม (Social Norm) และสามารถ ปฏิบัติตามปทัสถานนั้น ๆ อันจะก่อให้เกิดความสุขสงบในสังคม ปทัสถานทางสังคมย่อมแสดงออกได้ ในทางระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย แนวปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ

5. ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดแนวคิด ทศนคติและหลักการที่จะแก้ปัญหาสังคม ด้วยหลักแห่งปัญญา (Method of Intelligence) และหลีกเลี่ยงผลโดยปราศจากซึ่ง โลกะ โทสะ โมหะ

6. ช่วยให้ผู้เรียน เกิดทัศนคติและทักษะนิสัยที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีทาง แห่งหลักประชาธิปไตย คือ

6.1 เคารพในความเป็น เพื่อนมนุษย์ซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าของชีวิต ไม่เบียดเบียนกัน น้ำใจดังกล่าวเป็นที่ตั้งแห่งคารวธรรม

6.2 เอื้อเฟื้อเกื้อกูลแบ่งปันมี เมตตาธรรม สามารถร่วมมือร่วมใจ ในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้บรรลุ เป้าประสงค์และก่อประโยชน์สุขในสังคม น้ำใจดังกล่าว เป็นที่ตั้งแห่งสามัคคีธรรม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์สำคัญของวิชาสังคมศึกษา คือมุ่งอบรมให้ นักเรียนเป็นพลเมืองดี มีความสามารถปรับตัว เข้ากับสังคมได้ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

3.3 จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ส 305, ส 306 โลกของเรา

จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการได้อธิบาย จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา ส 305 ส 306 โลกของเรา (กรมวิชาการ 2525 : 73-75) ไว้ดังนี้

จุดประสงค์วิชาสังคมศึกษา ส 305 ส 306 โลกของเรา

1. ให้มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะภูมิศาสตร์ของทวีปต่าง ๆ นอกเขตทวีปเอเชีย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษยชาติ
2. ให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก
3. ให้สามารถอ่าน เขียน และใช้แผนที่ แผนที่ภูมิและแผนที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
4. ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์ความเป็นมาและสภาพปัจจุบันทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองของชนชาติต่าง ๆ
5. ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะความเป็นอยู่และปัญหาของประชากรของประเทศต่าง ๆ นอกเขตทวีปเอเชีย
6. ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเรื่องเกี่ยวกับตั้งหลักแหล่ง การผลิต การบริโภค การจัดการ และการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด
7. ให้มีความรู้ความเข้าใจในสภาวะทางเศรษฐกิจและผลิตผลของแต่ละภูมิภาคในโลก ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย
8. ให้รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพในกรอบแห่งกฎหมายและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
9. ให้มีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีในคุณค่าทางสังคม จริยธรรม วัฒนธรรม และการปฏิบัติตน เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยดี
10. ให้มีความเข้าใจและ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและศาสนธรรมของชนชาติต่าง ๆ
11. ให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทย

คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ส 305, ส 306 โลกของเรา

1. ศึกษาเรื่องภูมิภาคอื่นนอกเขตทวีปเอเชีย อันได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แอฟริกา อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้ ในหัวข้อเกี่ยวกับลักษณะภูมิศาสตร์
2. ศึกษาวิธีการอ่าน การเขียน และการใช้แผนผัง แผนที่ และแผนที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
3. ศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติยุโรปและอเมริกา รวมทั้งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครอง เศรษฐกิจ อิทธิพลทางศาสนาและวิทยาการที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชากรในยุโรปและอเมริกา
4. ศึกษาประวัติศาสตร์ประเทศไทยในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศตะวันตก ตลอดจนอิทธิพลตะวันตกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยทางด้านการเมือง การปกครองและวัฒนธรรม
5. ศึกษาบทบาทของประเทศไทยในโลกปัจจุบัน การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และปัญหาความมั่นคงของชาติ

3.4 การเรียนรู้และสัมฤทธิ์ผลในวิชาสังคมศึกษา

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่นำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในวิชาสังคมศึกษา นักเรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา หากนักเรียนเกิดการเรียนรู้ รุ่งทิวา จักร์กร (2527 : 19) อธิบายว่า การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือปฏิบัติยอมรับสนองอันเนื่องมาจากบุคคลได้รับประสบการณ์การเรียนรู้เป็นกระบวนการมี 5 ขั้นตอนคือ

1. มีสิ่งเร้ามากระตุ้น
2. การสัมผัสกับสิ่งเร้าด้วยประสาททั้งห้า
3. การแปลความหมายหรือการรับรู้สิ่งเร้า
4. การมีปฏิริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งเร้าตามที่รับรู้
5. การประเมินผลที่เกิดจากการตอบสนองสิ่งเร้า

ชาญชัย อินทรประวัติ (2522 : 20-21) ได้อธิบายกฎของการเรียนรู้ (The Law of Learning) ไว้ดังนี้

ก. ความพึงพอใจบุคคลใด ๆ จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้รับความพึงพอใจจากสิ่งที่เขากำลังทำ กำลัง เป็นอยู่ เท่านั้น

ข. ความรำคาญใจ ในทางตรงกันข้ามกับข้อ ก. หากบุคคลใดได้รับความรำคาญใจมาก ๆ เข้า เขาก็อาจเกิดการเรียนรู้ได้เหมือนกัน แต่การเรียนรู้ในข้อ ก. เป็นสิ่งที่พึงปรารถนามากกว่า

ค. การปฏิบัติบ่อย ๆ หากผู้เรียนมีความสนใจขยันหมั่นเพียรต่อสิ่งที่กำลังเรียนอยู่มากขึ้น เท่าใด บุคคลนั้นก็ จะ เรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ มากขึ้นเท่านั้น การจะปรับปรุงตนเองให้เรียนรู้ดีขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับการรู้จักตนเองว่ามีความพยายามมากน้อยเพียงไร

ง. ความพร้อม (Readiness) ความพร้อมในที่นี้หมายถึงความพร้อมทั้งด้านร่างกายของผู้เรียนและความพร้อมทางด้านวิชาการ ตลอดจนความพร้อมทางด้านจิตใจอีกด้วย ผู้เรียนจะ เกิดการ เรียนรู้ได้ดี เมื่อ เขามีความพร้อม

จ. สิ่งแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป สิ่งแวดล้อมผู้เขียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ระบบแสง เสียง อุณหภูมิ นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก

หลักใหญ่ ๆ ในการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ มี 4 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง (Active Participation) การเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อผู้เรียนร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง
2. การได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) ที่เหมาะสมและทันการ การ เรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี
3. ให้ผู้เรียนรู้สึกประสบผลสำเร็จ (Success Experience) การเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนได้รับความสำเร็จ

4. สอนทีละขั้นตอน (Gradual Approximation) คือเรียนเป็นขั้นตอน ย่อย ๆ ค่อย ๆ นำไปสู่บรรลุปหุทธิกรรมที่เป็น เป้าหมายสุดท้ายนั่นเอง (รุ่งทิวา จักรกร 2527 : 29-31)

เลียวนาร์ด เอส เคนเวิร์ทธี (Leonard S. Kenworthy 1962:36-39) ได้เสนอแนะให้ครูสังคัมศึกษานำกฎของการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการสอน เช่น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีความสบายทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์และมีความพร้อม การนำไปประยุกต์ใช้ในการสอน ได้แก่ จัดสิ่งแวดล้อมในห้องให้ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น จัดเก้าอี้ให้นั่งสบาย ห้องมีแสงสว่างเพียงพอหน้าเรียน ครูควรรู้จักเด็ก เป็นรายบุคคลและสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ ครูควรหลีกเลี่ยงการเยาะเย้ย ขบขัน เมื่อเด็กทำผิด งานที่ครูให้นักเรียนทำควรส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ครูควรให้เด็กได้ทำงาน เป็นกลุ่มใน เวลาที่เหมาะสมและงานที่เหมาะสม ครูควรคาดหวังในตัว เด็กสูงและพยายามทำให้สำเร็จ

ประนอม เดชชัย (2521 : 57) ได้แสดงความคิดเห็นว่าการสอนสังคัมศึกษาที่ดีต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาโดยเฉพาะการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ที่ได้ผลดีต้องสนองความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดได้ทุกโอกาส ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้ที่จะได้ผลดีต้องเหมาะกับระดับของผู้เรียน การเรียนรู้ต้องมีประสบการณ์เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนกับสิ่งอื่น ๆ สถานการณ์ของห้องเรียนต้องเหมือนชีวิตจริง จะเห็นได้ว่าการสอนสังคัมศึกษาที่ดีต้องยึดหลักดังกล่าวแล้ว

ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีความสำคัญสำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา ในด้านที่ทำให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติที่ดีตามวัตถุประสงค์ของการสอนสังคัมศึกษาที่สำคัญครูสังคัมศึกษาจะต้องนำกฎของการเรียนรู้มาใช้ในการสอน ซึ่งจะ เป็นหนทางนำไปสู่สัมฤทธิ์ผล ในวิชาสังคัมศึกษาของนักเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 อัคม โนทัศน์และความสัมพันธ์ระหว่างอัคม โนทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1.1 งานวิจัยภายในประเทศ

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาไทยได้ศึกษาอัคมโนทัศน์มานานพอสมควร จึงมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับอัคมโนทัศน์หลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งรวบรวมงานวิจัยที่น่าสนใจได้ดังนี้

จำรัส บุญญานันต์ (2515 : 115-116) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนภาพแห่งคน ความวิตกกังวลและความต้องการสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่ประพฤติก้อยตามและที่ขัดกับสังคม" ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบ 4 ฉบับ คือแบบทดสอบคนตามอัคภาพ แบบทดสอบคนตามปณิธาน แบบทดสอบความวิตกกังวล และแบบทดสอบความต้องการสัมฤทธิ์ผล ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ 5 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 210 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ประพฤติก้อยตามสังคมมีมโนภาพแห่งคนและความต้องการสัมฤทธิ์ผลสูงกว่า มีความวิตกกังวลค่านักเรียนที่ประพฤติกัดกับสังคม

รุ่งนภา ทิษะ (2521 : 65-70) ได้ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์ความเชื่ออ่านาภายใน-นอกคน และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาย 200 คน นักเรียนหญิง 200 คน อายุ 10-13 ปี กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามอัคมโนทัศน์ของเพียร์และแฮริส แบบสอบถามเชื่ออ่านาภายใน-นอกคนของเครนคอลลี และคณะ และแบบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนประจำภาคกลาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สร้างสมการถดถอยพหุคูณ ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยค่าที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางและทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยวิธีของนิวแมน-คูลส์ ผลการวิจัยพบว่า อัคมโนทัศน์ ความเชื่ออ่านาภายใน-นอกคน และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่มีอัคมโนทัศน์และความเชื่ออ่านาภายในคนสูง มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีอัคมโนทัศน์และความเชื่ออ่านาภายในคนต่ำ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กาญจณี แก้วทอง (2522 : 83-84) ได้ทำการทดลองใช้เทคนิค "แม่แบบ" เพื่อเปลี่ยนมโนภาพแห่งคนของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ "บ้านศรีธรรมราช" กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 13-16 ปี ในสถานสงเคราะห์บ้านศรีธรรมราช ระหว่างปี พ.ศ.2521-2525 จำนวน 40 คน โดยวิธีการสุ่ม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองดู "แม่แบบ" ซึ่งเป็นสไลด์ประกอบคำบรรยาย จำนวน 19 ภาพ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนรู้จากการสอน

ตามปกติ เครื่องมือใช้แบบทดสอบของ ดร.พรรณทิพย์ เกษะนันท์ ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบทดสอบ วัดมโนภาพแห่งตนของรูบิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เปอร์เซ็นต์ วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และทดสอบนัยสำคัญด้วยค่าที ผลการทดลองพบว่า การใช้ "แม่แบบ" มีผลทำให้กลุ่มทดลอง มีการเปลี่ยนแปลงมโนภาพแห่งตนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วิมลพัทธ์ มนุเสวด (2523 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบอัคมโนทัศน์และการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของเด็กที่ด้อยสัมฤทธิ์กับเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ" การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอัคมโนทัศน์ และการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของเด็กด้อยสัมฤทธิ์ กับเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษากรุงเทพมหานคร กลุ่ม 5 ซึ่งมี 7 โรงเรียน จำนวน 502 คน โดยใช้วิธีสุ่มห้องเรียนอย่างง่ายจากโรงเรียนต่าง ๆ ดังกล่าว เมื่อจำแนกระดับผลสัมฤทธิ์แล้ว ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีผู้ถูกจำแนกเป็นเด็กด้อยสัมฤทธิ์ 96 คน ที่เหลือจัดเป็นเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติออกมาจำนวน 96 คน เท่ากับกลุ่มด้อยสัมฤทธิ์ เพื่อใช้เปรียบเทียบอัคมโนทัศน์ และการอบรมเลี้ยงดู การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าที และ ที-สแควร์ มีข้อค้นพบจากการวิจัยดังนี้

1. เด็กด้อยสัมฤทธิ์มีอัคมโนทัศน์ต่ำกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ ในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบรวม และองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวกับพฤติกรรม รูปร่างลักษณะ และบุคลิกภาพ ความวิตกกังวล ความสุขและความพอใจ ส่วนองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวกับสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียน กับความเป็นคนน่านิยม ไม่ปรากฏความแตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง
2. เด็กด้อยสัมฤทธิ์รับรู้การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในลักษณะให้ความคุ้มครองมากเกินไป มากกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง และประชาธิปไตย
3. เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ รับรู้การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่า คุ้มครองมากเกินไป และทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กด้อยสัมฤทธิ์นั้น เด็กด้อยสัมฤทธิ์ที่รับรู้การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แบบประชาธิปไตยมีอัคมโนทัศน์ที่เป็นองค์ประกอบรวม สูงกว่าเด็กด้อยสัมฤทธิ์ที่รับรู้การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แบบทอดทิ้ง และให้ความคุ้มครองมากเกินไป ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่มีผลสัมฤทธิ์ปกติ อัคมโนทัศน์ของเด็กที่รับรู้การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แบบต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

ไพจิตร ผักเจริญผล (2523 : 56-59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์ การปรับตัวและสติปัญญาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์และความสอดคล้องของอัคมโนทัศน์กับการปรับตัวและสติปัญญา และเพื่อเปรียบเทียบอัคมโนทัศน์และความสอดคล้องของอัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่มีการปรับตัวและสติปัญญาต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 233 คน ได้มาด้วยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดอัคมโนทัศน์แบบวัดการปรับตัว แบบทดสอบแมทริซิส ก้าวหน้าฉบับมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง ผลการวิจัยพบว่า

1. อัคมโนทัศน์และการปรับตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .31$)
2. ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์กับสติปัญญา การปรับตัวกับสติปัญญา และไม่พบความสอดคล้องของอัคมโนทัศน์กับการปรับตัวและความสอดคล้องของอัคมโนทัศน์กับสติปัญญา
3. อัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่มีการปรับตัวแตกต่างกัน มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนที่มีการปรับตัวดี มีอัคมโนทัศน์สูงกว่านักเรียนที่มีการปรับตัวไม่ดี
4. อัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่มีสติปัญญาต่างกันไม่แตกต่างกัน
5. ความสอดคล้องของอัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่มีการปรับตัวและสติปัญญาแตกต่างกันไม่แตกต่างกัน

มัทนา อึ้งตระกูล (2524 : 62-71) ได้ทำการทดลอง "การใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนามโนภาพแห่งตนของนักเรียนชั้น ม.ศ.4 โรงเรียนหนองเรือวิทยา จังหวัดขอนแก่น" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้น ม.ศ.4 โรงเรียนหนองเรือวิทยา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 24 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน กลุ่มควบคุม 12 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม 8 กิจกรรม ได้แก่ การสร้างความคุ้นเคยในกลุ่ม การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของกลุ่ม การมองเห็นตนเองเป็นบุคคลสำคัญ การเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ค่านิยมและความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การสร้างการรู้จักตนเองและผู้อื่น การเสริมสร้างความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนรู้จากการสอบถามปกติ เครื่องมือที่ใช้ ใช้แบบทดสอบวัดมโนภาพ

แห่งตนซึ่งคัดแปลงมาจาก Rubin's Self-Esteem Scale วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนร่วม ผลการทดลองพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลง มโนภาพแห่งตนแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วรรดิ สิริพิฑูร (2525 : 111-132) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนา มโนภาพแห่งตนโดยใช้บทบาทสมมุติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมสาธิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2524" โดยแบ่งตัวอย่างประชากรออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้บทบาทสมมุติ เป็นเวลา 5 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมเรียนตามปกติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองมีมโนภาพแห่งตนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีมโนภาพ แห่งตนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิมล สุวรรณณิ (2527 : 72-80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบมโนภาพแห่งตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็น กลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป" มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบมโนภาพแห่งตนและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นกลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพแห่งตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียน อาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม จำนวน 234 คน และนักเรียนที่ไม่มีประวัติแสดงพฤติกรรม ก้าวร้าวเป็นกลุ่มจำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามวัด มโนภาพแห่งตนผลการวิจัยพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปมีอัตมโนทัศน์สูงกว่านักเรียนอาชีวศึกษา ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นกลุ่ม นักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นกลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษา ทั่วไปที่เรียนวิชาเดียวกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มโนภาพแห่งตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไปมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนมโนภาพแห่งตน และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์ทางบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุริน คล้ายรามัญ (2528 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา มโนภาพ แห่งตนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตัวอย่างประชากรเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน แบ่งเป็น

กลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน กลุ่มทดลองมีกลุ่มสัมพันธ์ 17 กิจกรรมใช้เวลา 33 คาบ เครื่องมือใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ซึ่ง จูไรร์คน์ เปรนซ์เรียวร์ ดัดแปลงมาจาก The Piers-Harris Children's Self-Concept Scale จำนวน 80 ข้อ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในภาพแห่งตนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมโดยการทดสอบค่าที-เทสต์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีภาพแห่งตนทางบวกสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

อำไพ ศิริพิพัฒน์ (Ampai Siripipat 1972:64-66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparisor of Self-Concept of Thai and American High School Students" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอัตรานักเรียนไทยและนักเรียนอเมริกัน ตัวอย่างประชากรจำนวน 120 คน ได้มาโดยการสุ่มจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐโอคลาโฮมา ประเทศสหรัฐอเมริกา และจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตชนบทของประเทศไทย เป็นนักเรียนไทย 60 คน นักเรียนอเมริกัน 60 คน เป็นนักเรียนในเกรด 11 และ 12 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบวัดอัตรานักเรียนของเทเนสซี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า อัตรานักเรียนไทยและนักเรียนอเมริกันไม่แตกต่างกัน แต่ในด้านเอกลักษณ์และการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนไทยและนักเรียนอเมริกันต่างกัน โดยที่นักเรียนอเมริกันแสดงออกถึงการรับรู้เอกลักษณ์และมีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองได้สูงกว่าเด็กไทย อัตรานักเรียนอเมริกันเพศชายสูงกว่านักเรียนไทยเพศชายในด้านพฤติกรรม รูปร่างลักษณะ คุณธรรม อัตรานักเรียนอเมริกันด้านพฤติกรรมของนักเรียนอเมริกันเพศชายสูงกว่านักเรียนอเมริกันเพศหญิง ตรงข้ามกับนักเรียนไทยเพศชายจะมีอัตรานักเรียนด้านพฤติกรรมต่ำกว่านักเรียนไทยเพศหญิง

นาติวิตัด ดีแอนดา (Natividad De Anda 1977:622-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship of Children's Self-Concepts to their Locus of Control, Acadimic Achievement, and Social Status in the Classroom การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- (1) ศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะการควบคุมตน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพทางสังคมในชั้นเรียน และอัตรานักเรียนของเด็ก

(2) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรที่จะทำนายอัคมโนทัศน์

(3) ศึกษาผลของการจัดบรรยากาศทางการเรียนแบบโต้ตอบ

(Responsive) กับแบบเดิม (Traditional) คืออัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่ควบคุมตนเอง จากปัจจัยภายนอกคนกับนักเรียนที่ควบคุมตนเองจากปัจจัยภายในคน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียน เกรด 3 จำนวน 85 คน แบ่งเป็น 4 ห้องเรียน ทำการสอนแบบ The Responsive Education Program และอีก 2 ห้องเรียนทำการสอนแบบ The Traditional Program ตัวอย่าง ประชากรใช้การจับคู่ความระดับการศึกษา, สถานภาพทางสังคมและเพศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ The Coopersmith Self-Esteem Inventory, The Intellectual Achievement-Responsibility Scale, The Metropolitan Achievement Tests, The Social Reputation Inventory และ The Responsive Classroom Observation Schedule วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ สร้างสมการทำนาย อัคมโนทัศน์ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ ปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่านักเรียนที่ควบคุมตนเองจากปัจจัยภายใน มีอัคมโนทัศน์ส่วนใหญ่เกิดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมมุติฐานที่ว่านักเรียนที่ควบคุมตนเองจากปัจจัย ภายนอกมีอัคมโนทัศน์ส่วนใหญ่เกิดจากสถานภาพทางสังคมในชั้นเรียน ลักษณะการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์กับอัคมโนทัศน์ที่ระดับนัยสำคัญ .01 แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสถานภาพทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับอัคมโนทัศน์ ผลของการจัดบรรยากาศทางการเรียนแบบ Responsive กับแบบ Traditional ที่มีต่ออัคมโนทัศน์ของนักเรียนที่ควบคุมตนเองจากปัจจัยภายนอกกับปัจจัย ภายในนอกกับปัจจัยภายในไม่แตกต่างกัน

เจนีฟ โฮก แมนดินา (Genevieve Hogue Mandina 1980:3666-)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Self-Concept and Reading Achievement in School of Varying Ethic Compositions" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัคมโนทัศน์และความสามารถทางการอ่าน ของนักเรียนผิวดำและนักเรียนผิวขาว นักเรียนชายและนักเรียนหญิง เกรด 7 จำนวน 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดคนด้านอัคมโนทัศน์ทางวิชาการ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบค่าที และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนผิวขาวมีความสามารถในการอ่านสูงกว่านักเรียนผิวดำ นักเรียน หญิงมีความสามารถในการอ่านสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนผิวดำมีอัคมโนทัศน์ทางวิชาการสูงกว่า

นักเรียนผิวขาว นักเรียนหญิงมีอัตมโนทัศน์ทางวิชาการสูงกว่านักเรียนชาย อัตมโนทัศน์และความสามารถทางการอ่านมีความสัมพันธ์กันในทางบวกทั้งนักเรียนผิวดำ นักเรียนผิวขาว นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง

ไอซัน โหมด ยูซอฟ (Aizon Mohd Yusof 1985:900-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship Between Family Communication, Self-Concept and Academic Achievement of Adolescents in Some School of Petaling Jaya, Malaysia" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารของผู้ปกครองกับเด็ก อัตมโนทัศน์ของเด็กและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนเกรด 8 โรงเรียนมัธยมศึกษาเมือง Petaling Jaya ประเทศมาเลเซีย จำนวน 341 คน ใน 7 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดการนับถือตนเองของโรเซน เบิร์ก แบบวัดอัตมโนทัศน์ทางวิชาการ แบบวัดการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียนแบบ A และแบบ B วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ทดสอบนัยสำคัญด้วยค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารของผู้ปกครองกับเด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตมโนทัศน์ของเด็ก การสื่อสารของผู้ปกครองกับเด็กมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก เด็กที่มีอัตมโนทัศน์ดีจะสื่อสารกับผู้ปกครองได้ดีกว่าเด็กที่มีอัตมโนทัศน์ไม่ดี

จอห์น ชาร์ลส์ เบิร์คเซอร์ (John Charles Birkhauser 1985:103-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "The Effect of Group Dynamics on Self-Concept in the Elementary School Classroom" มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาอัตมโนทัศน์ของนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด 3, 4, 5 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 77 คน กลุ่มควบคุม 75 คน กลุ่มทดลองให้ทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 6 สัปดาห์ แล้ววัดอัตมโนทัศน์ด้วย The Piers-Harris Children Self-Concept Scale ผลการวิจัยพบว่า อัตมโนทัศน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

มาเรีย เทเรซา ซาบูลา อีรอน (Maria Theresa Sabulao Giron , 1985 : 33-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "Selected Factors and Their Relationship to Self-Concept of Illinois High School Students" การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบคัดสรรและหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบคัดสรรกับอัตมโนทัศน์

และสร้างสมการทำนายอัคมโนทัศน์ ตัวอย่างประชากรเป็นนิสิตปี 2 ของโรงเรียนชุมชนในปี 1980 จำนวน 1507 คน ทำการวัดอัคมโนทัศน์ครั้งแรกในฤดูใบไม้ผลิ ปี 1980 และฤดูใบไม้ผลิ ปี 1982 ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิหลังของบุคคล สถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับอัคมโนทัศน์มากกว่าเพศหรือเชื้อชาติ
2. อัคมโนทัศน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบรรยากาศในโรงเรียน แต่ความสัมพันธ์นี้ก็ยิ่งน้อยกว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์กับภูมิหลังของบุคคล สถานภาพทางสังคม เพศ และเชื้อชาติ
3. ตัวทำนายที่ดีของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นสูงขึ้นไปคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นปีที่ 2 และมีตัวทำนายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น เพศ เชื้อชาติ สถานภาพทางสังคม และอัคมโนทัศน์ในชั้นปีที่ 2
4. ตัวทำนายอัคมโนทัศน์ของนักเรียนในชั้นที่สูงขึ้นไปคือ อัคมโนทัศน์ของนักเรียนเมื่ออยู่ชั้นปีที่ 2 และมีตัวทำนายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เพศ เชื้อชาติ สถานภาพทางสังคม บรรยากาศในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นปีที่ 2
5. นิลิตชั้นปีที่ 2 และสูงขึ้นไป อัคมโนทัศน์เป็นองค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะเป็นองค์ประกอบของอัคมโนทัศน์

ริชาร์ด มิลตัน ลี (Richard Milton Lee 1986:1990-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Relationship Among Self-Concept, Academic Achievement and Education Placement of Learning Disabled Adolescents" มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างอัคมโนทัศน์กับเพศ ระดับการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และการแบ่งกลุ่มการเรียน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนปัญญาอ่อนในโรงเรียน Julian Union High School จำนวน 34 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มเรียนดังนี้ 16 คนให้เรียนในชั้นเรียนตามปกติ 6 คนจัดให้เรียนในชั้นเรียนพิเศษเฉพาะวัน 12 คนเข้าชั้นเรียนแบบคลินิก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ The Piers-Harris Children's Self-Concept Scale และ The Wide Range Achievement Test ผลการวิจัยพบว่า

1. อัครมนโพนัศนัไม่มึความสัมนัสนักับการจัศกัณัณัทางการศึศานั
2. นัศเรยนที่เรยนในชั้น เรยนแบมคลึนึคและชั้น เรยนพึศษ เจพาะวัน
3. อัครมนโพนัศนัไม่มึความสัมนัสนักับ เพศ
4. นัศเรยนหญึองมึผลสัมนัสนัทางการ เรยนคณึศศาสตรึสูงกว่านัศเรยนชายนั
5. อัครมนโพนัศนัและผลสัมนัสนัทางการ เรยนคณึศศาสตรึไม่มึความสัมนัสนักับระศับการศึศานั
6. อัครมนโพนัศนัและผลสัมนัสนัทางการ เรยนคณึศศาสตรึไม่มึความสัมนัสนักัน

งานวจึยที่เกยวขัองกับอัครมนโพนัศนัทั้งในประเทศและคัองประเทศ สรึบได้ว่างานวจึยในประเทศสัณัจะศึศานัถึงความสัมนัสนัของอัครมนโพนัศนักับคัองแปรอึน เช่น ความวึศกัณังวอล สัมนัสนัผลทางการเรยน ความประพฤคึ ความเชอ การอบรมเสยงดู การปรับคัอง สดึบัณัญา เป็นคัองและการวจึยเชยงทคลองใช่วึศการคัอง ๑ ในการพัฒนาอัครมนโพนัศนัใหัสูงขึน คัองการวจึยในประเทศสัณัจะศึศานัถึงความสัมนัสนัของอัครมนโพนัศนักับคัองแปรคัอง ๑ เช่น สัศษณะการควบคุมตนเอง การจัศคัองบรรยากาศในการเรยนการสอน ความสามารถทางการอ่าน การสือสารระหวัองผู้ปกครองกับคัองและองคัองประคองคัองศึศานัอึน ๑ และยังมีการวจึยเชยงทคลอง เพอพัฒนาอัครมนโพนัศนัใหัสูงขึนอึคคัองจะเห็นว่างานวจึยเกยวขัองกับอัครมนโพนัศนัทั้งในประเทศและคัองประเทศ เป็นไปในแนวเดยวกัน

4.2 ผลสัมนัสนัทางการเรยนวึชานัสัณัศึศานั และความสัมนัสนัระหวัองอัครมนโพนัศนักับผลสัมนัสนัทางการเรยนวึชานัสัณัศึศานั

4.2.1 งานวจึยภายในประเทศ

งานวจึยที่เกยวขัองกับผลสัมนัสนัทางการเรยนวึชานัสัณัศึศานั สัณัจะศึศานัเป็น การทคลองสอนวึชานัสัณัศึศานัคัองวึศการคัอง ๑ เพอเปรยบ เทยบผลสัมนัสนัทางการเรยนวึชานัสัณัศึศานั สัณัจะศึศานัถึงความสัมนัสนัของผลสัมนัสนัทางการเรยนวึชานัสัณัศึศานักับคัองแปรอึน ๑ สามารถรวมรวมได้คัองนี้

ยุทธธีวัลย์ วณิชจินดา (2513 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เสริมหลักสูตร กับผลการ เรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาตามครูสังคมศึกษา 30 คน และนักเรียนชั้น ม.ศ.2 และ ม.ศ.3 ในเขตกรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน จำนวน 250 คน ข้อมูลที่ได้นำมาหาค่า ร้อยละและหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลของการวิจัยพบว่า กิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ครูจัดส่วนมาก ได้แก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวันจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จัดทำ บ้ายประกาศ บ้ายนิเทศ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา มีค่าเป็นบวกค่อนข้างสูง และมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

รัชณี จันทวานิช (2514 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สัมฤทธิ์ผลในการ เรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายอาชีพ ความมุ่งหมายในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายอาชีพ ในนครหลวงกรุงเทพมหานครแยกตามเพศ การเรียนการสอน และฐานะทางเศรษฐกิจสังคม โดย นำแบบสำรวจฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และการเรียนการสอนที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 6 สายอาชีพ ในนครหลวงกรุงเทพมหานคร 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 60 คน เป็น นักเรียนชาย 270 คน หญิง 90 คน รวม 360 คน และเก็บรวบรวมคะแนนสอบไล่วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513 นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบสองทาง แล้วนำคะแนนเฉลี่ยวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนมาทดสอบความแตกต่าง แต่ละคู่ โดย วิธีของ เซฟเฟ่ ปรากฏผลของการวิจัยว่านักเรียนในแต่ละระดับฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และการ เรียนการสอน มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ศรินันท์ ศรีอุทอง (2517 : ง-จ) ศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่าง กิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับสัมฤทธิ์ผลในการ เรียนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย" ตัวอย่างประชากรได้แก่ ครูผู้สอนสังคมศึกษา 35 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง การเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษากับสัมฤทธิ์ผลใน

การเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน เมื่อแยกตามแผนกวิทย์และศิลป์แล้ว เท่ากับ - 0.009 ไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า การเข้าร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรกับสัมฤทธิ์ผลในการเรียน วิชาสังคมศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กัน

ชัยวุฒิ แจ่มมี (2528 : 101) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลการทราบ จุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม และบุคลิกภาพ เก็บตัวแสดงตัวของนักเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาผลการทราบจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม และบุคลิกภาพ เก็บตัว-แสดงตัวของนักเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ตัวอย่าง ประชากร เป็นนักเรียนชั้น ม.ศ.1 จำนวน 64 คน จากโรงเรียนแก่งศรีวิทยา จังหวัดชัยภูมิ โดย สุ่มแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 32 คน กลุ่มควบคุม 32 คน กลุ่มทดลองสอนโดยบอกให้ทราบจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรมใช้เวลาทดลอง 12 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม บุคลิกภาพ-แสดงตัวแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าทีและวิเคราะห์ ความแปรปรวนสองทาง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของ นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการทราบจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม กับบุคลิกภาพของนักเรียน

สันทัด สินธุพันธ์ประทุม (2523 : 102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความ เชื่อ และการปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มิตี 4 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดชัยภูมิ" ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษาใน เขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 571 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาศีลธรรม แบบสอบถามวัดความ เชื่อในพระพุทธศาสนา และ แบบสอบถามวัดการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็น เครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ความรู้ ความ เชื่อและการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์กันในทาง บวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความรู้ ความ เชื่อ และการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$)

ยุทธศาสตร์ นันทราช (2525 : 153-154) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของเด็กนักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" แบ่งตัวอย่างประชากรเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว และกลุ่มที่มีบุคลิกภาพแสดงตัว กลุ่มละ 36 คน ให้เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 20 คาบ คาบละ 50 นาที ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีบุคลิกภาพแสดงตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวอย่าง มีนัยสำคัญตามสถิติที่ระดับ .01

ณรงค์ กิจสนาโยธิน (2526 : ง-ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคัดสรร ซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษากับองค์ประกอบคัดสรรซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญาขององค์ประกอบคัดสรรซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญาขององค์ประกอบใดบ้าง เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และสร้างสมการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาจากตัวพยากรณ์ที่ดี ในองค์ประกอบคัดสรรซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญา ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 414 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบคัดสรรซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญาในทางบวก 19 ตัว ในทางลบ 2 ตัว ในองค์ประกอบคัดสรรซึ่งไม่ใช่ความสามารถทางเชาว์ปัญญา 29 ตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรู้สึกของนักเรียนต่อการเรียนสังคมศึกษา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรู้สึกของนักเรียนต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับการศึกษาของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง การติดตามข่าวและเหตุการณ์สำคัญทางวิทยุ สถานภาพสมรสของบิดา มารดา การประชุมกิจกรรมของโรงเรียน รายได้ของครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมสังคมศึกษา การชมภาพยนตร์และภาพนิ่งเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา การไปศึกษานอกสถานที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา การติดตามข่าวและเหตุการณ์สำคัญทางโทรทัศน์ การฟังวิทยากรที่โรงเรียน เชิญมาให้ความรู้ ความรู้สึกของนักเรียนต่อเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา การหาความรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ ลำดับที่ของการเกิด

กรมวิชาการ (2530 : 182-197) ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
วิชาสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ประจำปีการศึกษา 2527 ในสภาพทั่ว ๆ ไป โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนมาตรฐานของสังกัด
เขตการศึกษา ภาคภูมิศาสตร์และจังหวัด

2. เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้น ม.3 ทั้งประเทศ ในลักษณะ
อิงกลุ่ม

3. เพื่อศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้น ม.3 ทั้งประเทศ ในลักษณะ
อิงเกณฑ์

4. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้น ม.3 ทั้งประเทศ
ในลักษณะอิง เกณฑ์ เป็นรายสมรรถภาพ

5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย เป็นรายสมรรถภาพของสังกัด เขตการ
ศึกษา ภาคภูมิศาสตร์ โดยเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ

6. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจริยธรรม เป็นรายสมรรถภาพของ
สังกัด เขตการศึกษา และภาคภูมิศาสตร์

7. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลในภาคความคิดเห็นของนักเรียนทั้งประเทศใน
ลักษณะอิง เกณฑ์

8. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาคความคิดและภาคความคิดเห็นใน
วิชาสังคมศึกษา

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 53,071 คน ใช้แบบ
ทดสอบด้านความคิดทางสังคมศึกษา 50 ข้อ ข้อสอบด้านความคิดเห็น 30 ข้อ ข้อสอบเหล่านี้ครอบคลุม
สมรรถภาพที่ต้องการวัด 9 สมรรถภาพ คือ

1. การแสดงออกถึงความภูมิใจในความเป็นมาของชาติไทย
2. การแสดงออกถึงการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

3. การแสดงออกถึงความ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

4. ศรัทธายึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ
5. การแสดงออกถึงคุณธรรม เพื่อการพัฒนาตนเอง
6. การแสดงออกถึงคุณธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกัน
7. ความสามารถในการนำความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับแผนที่ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
8. การแสดงออกถึงการนำความรู้ความ เข้าใจ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมไปใช้

ในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

9. ความตระหนักในสภาพปัญหาของโลกปัจจุบัน

ผลการตรวจสอบพบว่า คะแนนด้านความคิด เดิม 50 คะแนน ค่าเฉลี่ยทั่วประเทศเท่ากับ 22.4547 คิดเป็นร้อยละ 44.91 ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนน เดิม ส่วนคะแนนด้านความคิดเห็น คะแนนด้านความคิดเห็น 120 คะแนน ค่าเฉลี่ยทั่วประเทศเท่ากับ 91.7560 คิดเป็นร้อยละ 76.86 สูงกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนน เดิม สรุปได้ว่า ผลการศึกษาในภาคความคิดยังไม่พอใจ ภาคความคิดเห็นพอใจมาก ผลที่ได้มานี้หมายความว่า ด้านการเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรจะต้องปรับปรุงกันอีกมาก ส่วนภาคความคิดเห็นนั้นน่าพอใจมาก แต่ทั้งนี้มิใช่เพียงพอแล้ว เรื่องของคุณลักษณะ คุณธรรม จริยธรรม จะต้องปลูกฝังกันต่อไป

4.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

อลอนโซ เอ็ม เพอร์เรลส์ (Alonso M. Perales 1980:48-A) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง "The Effects of Teacher-Oriented and Student-Oriented Strategies on Self-Concept, English Language Development and Social Studied Achievement of Fifth Grade Mexican American Students" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ อคติโนทัศน์ การพัฒนาภาษาอังกฤษ และผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสังคมศึกษา ด้วยวิธีการสอนที่มีครู เป็นศูนย์กลางกับวิธีสอนที่มีนักเรียน เป็นศูนย์กลาง ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนอเมริกัน-เม็กซิกัน เกรด 5 จำนวน 104 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ใช้เวลาทดลองสอน 9 เดือน กลุ่มทดลองสอนวิชา

สังคมศึกษาที่จัดหลักสูตร เพื่อ เสริมสร้างอัครมโนทัศน์โดยให้นักเรียน เป็นศูนย์กลางในการ เรียนและ ในการสอน ใช้ภาษาอังกฤษโครงสร้างใหม่ทั้งในการพูดและการ เขียน ส่วนกลุ่มควบคุมสอนตาม หลักสูตรตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แบบวัดอัครมโนทัศน์ของเพียร์และแฮริส (2) แบบวัดภาษาอังกฤษขั้นต้นของซัท (3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ เพียร์สันและวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีอัครมโนทัศน์ การใช้ภาษาอังกฤษ โครงสร้างใหม่ และผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน สังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เดวิด ซี ลิตเติล (David C. Little 1987:2872-A) ได้ทำการ วิจัยเรื่อง "An Investigation of the Effects of Cooperative Small-Group Instruction and The Use of Advanced Organizers On The Self-Concept and Social Studies Achievement of Third-Grade Students" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอัครมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา โดยแบ่งกลุ่มย่อยแบบ Jigsaw Cooperative Small Group ใช้วิธีสอนต่าง ๆ 4 วิธี ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียน เกรด 3 จำนวน 5 กลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม ใช้วิธีสอนแบบ 4 วิธี (การสอนแบบสรุป การสอนแบบเขียน โครงร่าง การสอนแบบให้เขียนคำสำคัญ และการสอนแบบให้ตั้งคำถาม) และเป็นกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม สอบตามแบบเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย The Piers - Harris Children's Self - Concept Scale และ Social Studies Test วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) และ Tukey's HSD Test ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่แบ่ง กลุ่มย่อยแบบ Jigsaw Cooperative Small Group มีอัครมโนทัศน์ไม่แตกต่างจากนักเรียน กลุ่มควบคุม (2) การสอนแบบเขียนโครงร่าง และการสอนแบบให้ตั้งคำถามมีผลต่อการพัฒนาอัครมโน- ทัศน์ของเด็ก แต่การสอนแบบสรุปและการสอนแบบให้เขียนคำสำคัญไม่มีผลต่อการพัฒนาอัครมโน- ทัศน์ของเด็กตามการรับรู้ของครูผู้สอน (3) การสอนโดยวิธีสอน 4 วิธี และการสอนตามแบบ เดิมสามารถ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาได้ทุกวิธี

อมลยา นัททิพ (Amalya Nattiv 1987:3651-A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "The Effects of Cooperative Learning Instructional Strategies on Academic Achievement Among Sixth Grade Social Studies Students" มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลของวิธีสอนสามวิธี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การสอนทั้งสามวิธี เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกัน การตอบแทนช่วยเหลือกัน การให้ความสำคัญแก่สมาชิกในกลุ่มที่แตกต่างกัน และสอนตามตารางสอนที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า นอกจากนั้นยังใช้การแบ่งกลุ่มแบบ Jigsaw II ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด 6 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา 4 ห้องเรียน 129 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 3 ห้องเรียน กลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน ใช้เวลาทดลอง 9 สัปดาห์ด้วยกัน ครูผู้สอนทั้ง 4 คนได้รับการฝึกให้สอนโดยใช้อุปกรณ์เหมือนกัน แต่วิธีสอนต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าวิธีสอน 2 ใน 3 วิธี ที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่า งานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่ ที่ศึกษาด้านความสัมพันธ์จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรนุคลิกภาพ ผลของการทราบดีมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้สึกของนักเรียนต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระดับการศึกษาของบิดา-มารดา และการติดตามข่าวและเหตุการณ์สำคัญทางวิทยุ เป็นต้น ด้านงานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา กับอัคมโนทัศน์และตัวแปรอื่น ส่วนการวิจัยเชิงทดลองจะเป็นการทดลองใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษานี้ มีเฉพาะงานวิจัยในต่างประเทศ เท่านั้นที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษากับอัคมโนทัศน์ ส่วนงานวิจัยในประเทศยังไม่มีใครศึกษาไว้เลย